Pitești

Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XIX ■ Nr. 2 (60)/2021
Serie nouă ■ 4 lei

Pitești - 633 de ani de la prima atestare documentară

(20 mai 1388 - 20 mai 2021)

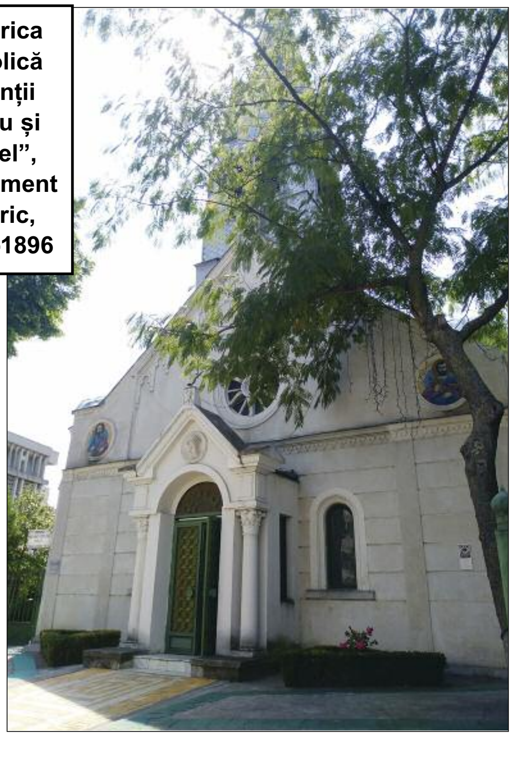
Ansamblul bisericii ”Buna Vestire”, ”Sfântul Mina”, ”Sfinții Constantin și Elena”- Greci. Este ctitorie a marelui logofăt Ioan Norocea; datează din 1564.

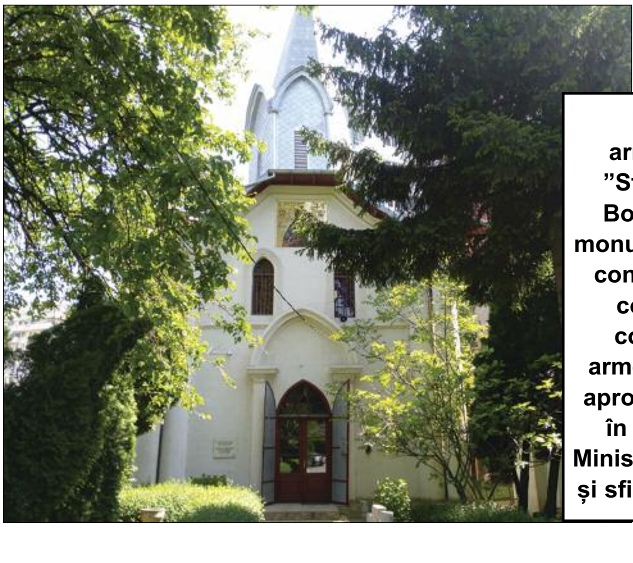

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” – Mavrodolu/ Str. Teiuleanu 20/ 1818, ref. 1890

Biserica Catolică ”Sfinții Petru și Pavel”, monument istoric, 1895-1896

Biserica armenească ”Sfântul Ioan Botezătorul”, monument istoric, construită prin contribuția comunității armene în urma aprobării primite în 1857 de la Ministerul Cultelor și sfințită în 1858.

Studii

dr. Marius ANDREESCU, *Personalități piteștene ale culturii juridice. Istrate Micescu*

File de istorie

conf. univ. dr. habil. Claudiu NEAGOE, *La 500 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab Voievod şi de la atestarea primului document în limba română – scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung (1521)*

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ, *Povești de viață. Istorie trăită, istorie povestită*

drd. Octavian DĂRMĂNESCU, *365 de ani de la zidirea bisericii domnești din Pitești*

Aurel RADU, *Marii proprietari funciari din județul Argeș și patriciatul din orașul Pitești în anul 1857*

Memorii

Jean DUMITRAȘCU, *Silvestru Voinescu, un cărturar dedicat culturii argeșene.*

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Personalităţi piteştene ale culturii juridice. Istrate Micescu

dr. Marius ANDREESCU

I. Cultură şi personalităţi culturale în spaţiul piteştean

Filosoful Constantin Noica, referindu-se la cultura română, spunea pe bună dreptate în limbajul său atât de expresiv, în contextul filosofiei fiinţei şi a devenirii întru fiinţă, că a stat sub semnul „era să fie", sau, şi mai concludent, „n-a fost să fie". Astfel spus, cultura ca sistem şi spiritualitatea ontologică în spaţiul românesc a reprezentat de-a lungul vremii mai mult o posibilitate decât o realitate şi, prin urmare, la acest nivel, se poate vorbi mai mult de poporul român la nivelul elitelor sale ca şi beneficiari, respectiv consumatori de fapte culturale, decât de creatori. Noica afirma, pe bună dreptate: „până acum cel puţin – noi nu am avut decât destine culturale mari (intraductibile ca atare) nu şi opere (....) de la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoaşterea Imperiului Otoman şi prin „*Descriptio*"). Caracteristic e cazul Haşdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă cu cucereşte, doar fluxul creator e extraordinar."

În contextul amintit se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul" simţirii româneşti şi al sentimentului românesc al fiinţei, regăsit cu predilecţie în cuvintele limbii române, dar şi în creaţia populară, iar pe de altă parte „istoricul", altfel spus, formele spirituale, abstracte, de natură ştiinţifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii şi care, prin aceasta, să aibă caracterul de universalitate. Cultura, în dimensiunea sa existenţial ontologică şi nu numai, a încercărilor prin fapte culturale, trebuie să aibă dimensiunea universalităţii sau cel puţin posibilitatea de a accede la un astfel de criteriu. De altfel, afirmaţia lui Aristotel potrivit căreia „numai individualul există, dar poate fi cunoscut numai generalul" este pe deplin valabilă şi în domeniul existentului cultural. Este evident că orice cultură există în primul rând prin faptele individuale ale manifestărilor culturale, dar pentru ca acestea să se transforme într-un sistem cultural trebuie să aibă valenţa universalului, inclusiv prin formele propuse de generalizările ştiinţelor, a tehnicii, a artei şi nu în ultimul rând, a filosofiei.

În spaţiul românesc cultura ca „era să fie" a rămas la nivelul existenţei individuale, adică a personalităţilor culturale, fără a avea deschiderea, respectiv posibilitatea universalului, aşa cum s-a întâmplat şi se întâmplă cu marile culturi ale lumii. O astfel de constatare nu are prin ea însăşi un aspect minimalizator la adresa creaţiei culturale şi spirituale româneşti şi, cu atât mai puţin, unul denigrator.

Se întâmplă în acest spaţiu mioritic ca fiinţa culturală să fie pe deplin prezentă, chiar dacă rămâne ancorată fie în sensibilul individual al limbii române, fie în creaţiile unor mari oameni ai culturii române, care tocmai prin individualitatea lor au generat permanenţa şi au putut defini un întreg spaţiu geografic ca fiind şi unul cultural, deşi nu neapărat regăsit în universalitatea culturii umane. Într-un fel sau altul, această constatare este valabilă şi pentru marile culturi europene, care înainte de a se manifesta prin dimensiunea spirituală şi în plan universal, există la nivelul unor individualităţi care

şi-au pus amprenta asupra unei întregi epoci. Spaţiul şi obiectul acestui studiu nu ne permit o dezvoltare mai amplă a acestei idei, dar trebuie să amintim că în Anglia „omul exemplar” al culturii a fost şi rămâne Shakespeare sau în Germania Göethe.

Pornind de la constatările unor celebri gânditori români şi ne referim, în mod deosebit, la Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Marin Voiculescu sau Constantin Noica, „oamenii exemplari” ai culturii române au fost şi rămân Eminescu („omul deplin al culturii româneşti”, cum spunea Noica) şi Brâncuşi.

O întrebare legitimă este dacă este posibilă o creaţie (în sens cultural) în sfera juridicului. Cu regretul că spaţiul nu ne permite o analiză mai amplă asupra acestei interesante probleme, precizăm de la început că elaborarea statală a unei norme juridice nu este o creaţie culturală, atâta timp cât nu are clar exprimată şi valenţa spirituală şi de ce nu, sensibilă. De aceea, tot mai mult se vorbeşte în prezent de „norme tehnice”, lipsite de pretenţia oricărei valori morale, însă cu destinaţia de a defini ordinea specifică stării juridice a omului.

Există totuşi creaţie juridică şi, implicit, cultură juridică? Răspundem afirmativ la o astfel de întrebare şi fără a mai dezvolta subiectul identificăm următoarele modalităţi de exprimare a juridicului, care prin esenţa lor pot fi şi chiar cuprind, uneori, fapte de cultură şi spiritualitate juridică: filosofia dreptului, teoria generală a dreptului, jurisprudenţa şi retorica juridică.

Păstrând ca argumente aceste idei, dorim în cele ce urmează să menționăm, luând ca punct de reper spaţiul cultural şi politic piteştean, considerat de mulţi autori ca fiind acultural, dominat de cotidianul negustoresc al vremurilor trecute sau prezente, cinci personalităţi politice şi culturale, care prin opera lor (în universul culturii, opera este mai importantă decât persoana), au ridicat Piteştiul de la o existenţă anonimă şi cu preponderenţă într-un cotidian repetitiv şi monoton, cu inflexiuni economice şi administrative, la una culturală, din nefericire mult prea puţin înţeleasă şi valorificată de contemporani. Ne referim la Constantin Şerban Basarab, Armand Călinescu, Istrate Micescu, Ion I.C. Brătianu şi Liviu Rebreanu.

Originalitatea demersului nostru cultural constă în a alătura în planul diaconiei specifice istoriei personalităţii, diferite ca formaţie şi contribuţie în ale culturii, în arta dreptului sau în cea a politicii, dorind a sublinia în acest fel permanenţa şi continuitatea existenţei întru ale spiritului, pe aceste meleaguri.

Sistemul juridic al societății este înțeles mai mult sub aspectul actelor normative, care îl alcătuiesc și mai puțin ca parte componentă a culturii unui popor. Dreptul are o sferă mult mai largă decât sistemul normativ în vigoare la un moment dat, deoarece cuprinde valori și principii morale, elaborări doctrinare complexe, opera de interpretare și aplicare a legilor și nu în ultimul rând, reflectarea adevărurilor de credință ortodoxe. Dreptul este și rezultatul creației unor personalități care au existat în toate timpurile în spațiul european și nu numai. Prin urmare, noi considerăm că dreptul este o parte componentă a culturii și civilizației unui popor.

În România, întâlnim personalități care au contribuit prin creația lor la opera de realizare și împlinire a unei veritabile culturi juridice. Ne referim, în mod deosebit, la perioada interbelică în care au existat personalități remarcabile ale dreptului și culturii juridice, care au creat școli de drept și prin efortul lor creator, au contribuit decisiv la formarea unei adevărate culturi juridice în România. Istrate Micescu este una dintre marile personalități ale culturii juridice din România, dar și universale, a cărui existență este legată de spațiul argeșean.

Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice, fapt demonstrat poate, mai bine decât orice analiză teoretică, în apelativul cu care era caracterizat şi recunoscut de contemporani, adică *„om de drept”*. De altfel, însuşi maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obişnuia să spună nu avocat, nu om politic şi nici profesor universitar, ci, lapidar, „om de drept”.

Creaţia juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenţei şi al retoricii ca ştiinţă juridică, dar şi în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinal, în cea mai autentică accepţiune a cuvântului, dintre profesorii Facultăţii de Drept din Bucureşti, din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului şi cu o teorie proprie asupra ştiinţei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al ştiinţei şi artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar şi din puţinele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a ştiinţei dreptului, graţie culturii adânci de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulţumit niciodată să transmită studenţilor, aşa cum se obişnuieşte, doar cunoştinţele cerute de programa analitică. Adesea el a evocat probleme fundamentale ale dreptului, propunând soluţii proprii, originale.

Particularitățile culturii juridice, înțeleasă ca parte componentă a spiritualității și civilizației unui popor,

precum și personalitatea maestrului și profesorului Istrate Micescu sunt principalele aspecte pe care dorim să le evocăm în expunerea noastră.

II. Istrate Micescu - o viață închinată dreptului și dreptății

Istrate Micescu s-a născut la 22 mai 1881, în orașul Ploiești, în familia profesorului Nicolae Micescu. După absolvirea Liceului "I. C. Brătianu" din Pitești (1899), a urmat cursuri de drept la Paris, unde și-a luat licența (1903) și doctoratul în drept (1906).

Revenit în România, a profesat ca avocat mai întâi la Baroul Argeș și apoi la Baroul Ilfov, al cărui decan a fost în două rânduri (1923–1928, 1936). Începând din anul 1912, a predat cursuri de drept civil și filosofia dreptului la Facultatea de Drept din București.

În anul 1918, profesorul Micescu a devenit membru al Partidului Național Liberal, fiind ales deputat în trei legislaturi (1920, 1927 și 1931). În anul 1931, este ales și vicepreședinte al Camerei Deputaților. El a intrat în conflict cu conducerea partidului din care făcea parte, creând în ianuarie 1925 un grup disident și o publicație „Răspunderea", în care cerea vehement „refacerea moralității și credibilității partidului".

Odată cu instaurarea domniei regelui Carol al II-lea, Istrate Micescu s-a apropiat de grupul liberal, condus de Gheorghe I. Brătianu. După alegerile din anul 1937, el a făcut parte din guvernarea Goga-Cuza în calitate de ministru de externe (28 decembrie 1937 – 10 februarie 1938).

După instaurarea dictaturii regale, la 10 februarie 1938, profesorul Micescu a fost însărcinat cu elaborarea unei noi Constituții prin care se intenționa să se legitimeze noul regim. Proiectul elaborat de el nu a corespuns întru totul așteptărilor Regelui deoarece: „îngrădește puterea regală, toate puterile statului izvorăsc din națiunea română, iar regele nu este decât primul cetățean al țării, dar care se supune legilor acesteia". Este numit apoi membru al Consiliului Superior Național al Frontului Renașterii Naționale, senator în noul Parlament și ministru al justiției în guvernul Gheorghe Tătărescu (24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940).

În anul 1945, după venirea comuniștilor la putere, profesorul Istrate Micescu a fost exclus din barou. A fost apoi arestat, acuzat de „acțiuni de rezistență împotriva regimului de democrație populară" și condamnat la data de 1 iulie 1948, la 20 de ani de temniță grea.

După cum relatează cei prezenți în sală, în momentul în care și-a auzit sentința, prof. Micescu a replicat judecătorilor astfel: „**Mulțumesc generozității Înaltei Curți că mi-a dorit o viață atât de lungă în care probabil voi face doi sau trei, iar restul îi veți face voi!".**

Istrate Micescu a încetat din viață la 22 mai 1951, în vîrstă de 70 de ani, în penitenciarul Aiud.

Încercăm să facem o scurtă prezentare a vieții și personalității maestrului.

Familia Miceștilor a stăpânit moșiile de la Ciumești și Micești, din județul Argeș încă din secolul al XVI-lea. Dintre membrii acestei familii, cel mai cunoscut este Istrate N. Micescu, acesta fiind considerat cel mai mare avocat român al acelor vremuri. În epocă, era cunoscut și pentru pasiunile sale: cărțile, având peste 33.000 de volume, vânătoarea și femeile, fiind căsătorit de patru ori.

Conacul familiei Micescu este alcătuit din două clădiri. Principala clădire a fost terminată în 1928, Casa Muzelor, cea de-a doua clădire, denumită astfel chiar de către ilustrul profesor a fost construită în 1935. La ambele clădiri, Gheorghe Ungureanu a executat șarpantele, sculptorul Jurcă a creat decorațiile, iar Ruffer a realizat șemineele.

Clădirea principală în stil neoromânesc clasic, cu un turn de colț, prezintă elemente arhitecturale - coloane, colonada portalului, profiluri frumos sculptate în piatră. Se regăsesc atât elemente ale reședințelor boierești fortificate, cât și detalii ale caselor țărănești din Muntenia subcarpatică. Două motive arhitecturale sunt recurente în compoziția imobilului, loggia și foișorul, tratate diferit. Zidăria este de cărămidă, iar planșeele principale din beton armat. Pentru soclu, s-a folosit piatră de râu.

Conacul număra 22 de camere, având patru niveluri, demisol, parter, etaj și mansardă, numai turnul numărând cinci niveluri. Dintre toate încăperile, biblioteca și salonul turcesc erau cel mai bogat decorate. Pe pereți, erau tablouri ale pictorilor Eustațiu Stoenescu, Grigorescu și Dărăscu, avocatul Micescu fiind un mare colecționar de artă. Șemineul din holul principal era realizat de Ruffer din ceramică venețiană.

Volumetria Casei Muzelor este inspirată din arhitectura tradițională. Clădirea, relația cu peisajul, materialele folosite încorporează un spirit regional, fără ornamentații. Construcția are parter, etaj și mansardă, la parter și la etaj având terase. Interioarele, păstrându-se aproape intacte, demonstrează o perfectă continuitate a fațadelor, redând formele tradiționale. La etaj, s-a păstrat un șemineu Ruffer din ceramică albastră, dar și mare parte din mobilierul din lemn masiv. În liniștea

bibliotecii din cabana de vânătoare sau „Casa Muzelor”, cum o mai numea avocatul Micescu, acesta a elaborat Constituția României din 1938.

Fiul lui Istrate Micescu povestește că la Micești „era momentul de destindere, dar nu era un moment de destindere frivol, pentru ca acolo tata îl citea pe Platon, pe Tucidide; momentul ăsta de liniște sufletească era împănat cu discuții care erau discursuri, cu versuri care se făceau și care se recitau și, în serile de liniște, cânta la flaut. Dar asta nu putea să și-o permită decât acolo, unde nu erau clienți”.

După cărți, o altă pasiune era vânătoarea. În pădurile Budeasa, Trivalea și Purcăreanca îi avea adesea invitați la vânătoare pe „zeii” timpului, printre care: Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Lucian Blaga, Octavian Goga, Dinu Brătianu, Pamfil Șeicaru.

Mormântul avocatului, profesorului și omului politic, Istrate N. Micescu, este unul simplu, acesta fiind înmormântat, împreună cu cea de-a patra soție (Lizetta Micescu, 1909-1987), lângă biserica din satul Ciumești (județul Argeș), nu în capela familiei.

Nicolae Carandino a realizat un frumos portret în cuvinte al ilustrului om de drept: „În toată Facultatea de Drept ne copleșea pe atunci Istrate Micescu - profesorul, nu politicianul. Avea înfățișarea unui filozof alexandrin. Slab și rasat, purta barba ascuțită. (...) Umbla foarte elegant îmbrăcat și avea grija ținutei și a gesturilor chiar și atunci când nu se afla la tribună. Era poate puțin prea conștient de valoarea lui (...). Era un om de mare cultură. Știa latinește și grecește cum știau puțini (...), nu erau secrete ale discursului care să-i fie străine. I se citau cuvintele de spirit în toate saloanele și în toate cafenelele. Aventurile sale matrimoniale provocau, în schimb, surâsuri.”

III. Constituția din 1938

Istrate Micescu este autorul de fapt al acestei Constituții. Starea politică, socială și economică a țării din acel moment istoric erau potrivnice valorilor democrației constituționale. Cu toate acestea, Istrate Micescu a luptat cu toată puterea să mențină cât mai multe dintre valorile democrației în textul acestei Legi Fundamentale și s-a opus public legiferării prin Constituție a puterii discreționare și absolute a Regelui.

Premisele istorice ale adoptării acestei Constituţii sunt exprimate de noile orientări politice intervenite în România după 1935.

Cel mai important aspect politic îl reprezintă instaurarea, la 10 februarie 1938, a dictaturii personale a regelui Carol al II-lea. Acest eveniment a însemnat şi o transformare radicală a democratismului tradiţional instaurat în baza Constituţiei din 1923, în sensul că regimul politic existent în acel moment a impus renunţarea la unele drepturi şi libertăţi fundamentale, a concentrat puterea politică la nivelul instituţiei şefului de stat, a limitat prerogativele Parlamentului şi, practic, s-a eliminat din viaţa statală pluralismul politic, limitându-se activitatea partidelor politice.

După lovitura de stat din noaptea de 10/11 februarie 1938, Carol al II-lea, a doua zi, a desemnat o comisie formată din apropiaţi, printre care îi regăsim pe Istrate Micescu, Armand Călinescu, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu şi Mircea Cancicov, pentru elaborarea unui nou act fundamental, opus Constituţiei liberale de la 1923. Comisia, coordonată de Istrate Micescu, a redactat textul noii Constituţii, care va fi publicat la 20 februarie, iar la 24 februarie a fost supusă „spre bună ştiinţă şi învoială” cetăţenilor României.

Plebiscitul organizat pe data de 24 februarie a dat rezultatele pe care regimul le aştepta, adică 4.297.581 voturi pentru şi 5.843 contra. Proiectul plebiscitat a trecut cu 99% în favoarea Constituţiei şi a regimului carlist. Votul cetăţenilor nu a fost unul secret şi direct. El s-a desfăşurat deschis şi la vedere, cu listă separată pentru opozanţii regimului.

Conacul Istrate Micescu (Mărăcineni, Argeș)

Noua Constituţie a fost promulgată în cadrul unei ceremonii desfăşurate la Palatul Regal, în prezenţa tuturor membrilor guvernului, în ziua de 27 februarie. Cu acest prilej, preşedintele Consiliului de Miniştri, Patriarhul Miron Cristea, a rostit un amplu rechizitoriu la adresa partidelor politice. Șeful Bisericii Ortodoxe Române, considera că „prin noua Constituţie vechiul regim nu se mai putea regăsi în configuraţia actuală a statului. (...) „Astăzi s-a mai distrus zarva, certurile, bătăile electorale şi chiar omorurile, şi în locul lor se vor întrona liniştea, munca, pacea, şi unirea, pecetluite de frăţeştile îmbrăţişări ale poporului, ca în timpurile legendare". Teme ale discursului politic, precum instaurarea ordinii şi eliminarea politicianismului au devenit dominante în cei doi ani şi jumătate de existenţă a regimului carlist.

Votarea Constituţiei coincidea cu acceptarea şi legitimarea regimului autoritar de către cetăţeni. Noul regim, prin atomizarea şi uniformizarea societăţii şi vieţii publice, nu a permis niciun fel de acţiune politică oficială. Participarea la viaţa politică ţinea, pe cale de consecinţă, de acceptarea şi recunoaşterea monarhiei autoritare şi, implicit, de cea a viitorului partidului unic. Acest document constituţional cuprindea 100 de articole grupate în 8 titluri. Puterile statului erau coordonate de către rege, care avea atribuţii sporite, aproape discreţionare. Astfel, regele avea putere legislativă, fiind abilitat să emită decrete cu putere de lege, care nu erau supuse controlului parlamentar. Puterea executivă era încredinţată regelui, care o exercita prin Guvern. Totodată, regele avea şi importante atribuţii statale, respectiv: era comandantul armatei, numea şi revoca miniştri, putea dizolva parlamentul, avea dreptul de graţiere a pedepselor. Parlamentul avea o structură bicamerală. Desemnarea deputaţilor se realiza prin vot secret, obligatoriu şi exprimat prin scrutin uninominal, dar cu anumite limitări, în sensul că trebuia să reprezinte alegătorii după profesiunea lor. Durata mandatului pentru deputaţi era de 6 ani. Senatul era compus din membri aleşi şi membri numiţi, respectiv senatori de drept. Durata mandatului era de 9 ani. Puterea judecătorească era exercitată de către Curtea de Casaţie şi Justiţie şi celelalte instanţe judecătoreşti. Constituţia consacra principiul legalităţii privind organizarea instanţelor judecătoreşti şi faptul că se conferea puterii judecătoreşti, potrivit legii speciale, funcţia de a controla actele administrative, respectiv de a exercita atribuţii de contencios administrativ.

Constituția din 1938 cuprindea şi reglementări de principiu privind puterile statale, respectiv naţiunea putea să-şi exercite atribuţiile numai prin reprezentare. Puterea legislativă era exercitată de către rege şi parlament. De asemenea, erau consacrate principalele caractere şi atribute ale statului român, respectiv: statul naţional unitar şi indivizibil şi inalienabilitatea teritoriului. Drepturile fundamentale erau reglementate restrictiv, în raport cu dispoziţiile Constituţiei din 1923. Erau consacrate drepturi precum: libertatea individuală; inviolabilitatea domiciliului; libertatea de conştiinţă; secretul corespondenţei; libertatea de întrunire şi asociere etc. Drepturile cetățenești puteau fi limitate, dacă prin exercitarea lor se considera că se aducea atingere principiilor ideologice impuse de dictatura personală a regelui Carol al II-lea. Dreptul de proprietate era de asemenea reglementat, în sensul că proprietatea, de orice natură, precum şi creanţele asupra particularilor şi asupra statului erau considerate inviolabile şi garantate. Existau dispoziţii în legătură cu procedura de expropriere, numai pentru cazuri de utilitate publică şi după o dreaptă şi prealabilă despăgubire. Era interzisă pedeapsa confiscării averilor, cu excepţia unor cazuri expres prevăzute de lege.

Constituţia din 27 februarie 1938 a fost analizată, imediat după apariția ei, de profesorul de drept public Paul Negulescu, în Enciclopedia României. El o considera drept o Constituţie statut, adică o manifestare de voinţă a monarhului, care a fost supusă spre învoire poporului în ziua de 24 februarie 1938, care şi-a manifestat voința în mod categoric, dându-şi adeziunea pentru noua aşezare constituţională. Constituţia „întruneşte manifestarea de voinţă a regelui, cu contrasemnarea întregului Consiliu de Miniştri, aprobarea populară, actul de promulgare şi publicarea în Monitorul Oficial”. Paul Negulescu o mai caracterizează prin trei principii: a) Regimul reprezentativ simplu, un regim de autoritate, în care executorul capătă preponderenţa necesară conducerii, înlocuind regimul parlamentar existent până atunci; înlăturarea monopolului de guvernare a partidelor, bazate pe interese egoiste, materiale, punând la baza statului munca, organizând corpul electoral pe bază de muncă manuală şi intelectuală şi dând o nouă reprezentare corporaţiilor; b) Stabileşte primatul etnic românesc; c) Introduce o concepţie solidaristă în locul individualismului din Constituţiile anterioare.

Constituţia din 27 februarie 1938 menţinea totuşi o serie de principii din Legea Fundamentală de la 1923. Astfel, principiul suveranităţii naţionale îl avea în vedere pe Rege. Acesta era Capul Statului şi, în această calitate, el era organul prin care naţiunea, titulara suveranităţii, îşi manifesta toate puterile. Prin urmare, „Regele exercită puterea legislativă prin Reprezentaţiunea Naţională, iar puterea executivă prin Guvern. Regele are o putere activă în noua Constituţie, colaborând cu miniştrii săi în opera de guvernare, dobândindu-şi un rol preponderent, întrucât miniştrii, nemaiavând bază parlamentară, ca reprezentanţi ai majorităţilor, devin simpli senatori ai regelui, responsabili numai faţă de rege”.

Un alt mare istoric al dreptului și jurist, Andrei Rădulescu, era de părere că noua Constituţie menţine sistemul guvernământului reprezentativ, proclamând prin art. 20 că: „Toate puterile Statului emană de la naţiunea română, ele însă nu se pot exercita decât prin delegaţiune”, dar îndeplineşte în acelaşi timp o reformă necesară şi fundamentală: „suprimarea regimului parlamentar, prin faptul că elimină dintre instituţiile noastre principiul responsabilităţii politice a miniştrilor în faţa parlamentului, care răspundere este instituţiunea de bază a regimului parlamentar şi eliberează în acest fel guvernul de ipoteca intereselor lăuntrice, electorale” .

Despre principiul guvernării reprezentative, marele teoretician român al dreptului constituțional, Paul Negulescu, consideră că „înlocuirea regimului parlamentar, în care miniştrii sunt reprezentanţii majorităţilor parlamentare de a căror interese se bucură şi sunt răspunzători faţă de ele, prin regimul reprezentativ simplu, în care miniştrii sunt recrutaţi de rege fără să se ţină seamă de încrederea parlamentului, înlătură răspunderea politică a acestora faţă de parlament”. Datorită faptului că miniştrii aveau răspundere politică numai faţă de rege, art. 65 din constituţie preciza că dreptul de control al parlamentului asupra guvernului este redus în mod cu totul simţitor, ceea ce era considerat ca un factor de progres în exercitarea guvernării. Parlamentul nu mai avea dreptul de a adresa interpelări, de a institui anchete parlamentare şi de a manifesta, ca un drept de sancţiune politică, neîncrederea în Guvern.

Constantin Rarincescu, un alt mare doctrinar al dreptului public, analizând principiul separaţiunii puterilor în stat, considera că „regele concentrează în mâinile sale atât puterea executivă, cât şi cea legislativă, prin dreptul său de iniţiativă, sancţiune şi promulgare a legilor şi că cel puţin între aceste puteri nu ar mai putea fi vorba de separaţiune”. Pe de altă parte, Gheorghe Alexianu şi Paul Negulescu erau de părere că „aşezarea constituţională introduce sistemul concentrării puterii, deşi formal păstrează principiul separaţiei puterilor”.

Principiile Constituţiei din 1938 au fost, pe de o parte, păstrate din Constituţia din 1923, iar, pe de altă parte au fost dezvoltate altele noi datorită creşterii, pe plan extern, a naţionalismului. Principiul separării puterilor în stat, prin art. 30 al noii Constituţii, îl declara pe Rege ca fiind Capul Statului. Prin acest articol, Constantin Rarincescu aminteşte faptul că „se încredinţează Regelui atât puterea executivă, cât şi puterea legiuitoare, care vor fi exercitate prin Guvernul Său şi prin Reprezentanţa Naţională, iar prin aceste texte observăm că s-a urmărit afirmaţiunea solemnă că Regele constituie în Stat principala sursă a puterii politice”.

Constantin Rarincescu, pe de altă parte, arată că Legea Fundamentală de la 1938 mai prevedea posibilitatea legiferării pe calea decretelor-legi. Această posibilitate era prevăzută în două situaţii: ’’a) de art. 98 din Constituţie, ca o situaţie temporară şi tranzitorie până la convocarea noilor corpuri legiuitoare şi prin care să dispună că „până la convocarea Adunărilor Legiuitoare, toate Decretele au putere de lege, fără a mai fi nevoie de ratificarea lor. În acest caz, s-a dat dreptul Capului Statului să

legifereze pe cale de decret, fără să mai fie nevoie ca aceste decrete să fie ulterior ratificate de noul parlament constituit. b) Art. 46. prevede că „Regele poate, în timpul când Adunările sunt dizolvate şi în intervalul dintre sesiuni, să se facă în orice privinţă Decrete cu putere de lege, care urmează a fi supuse Adunărilor spre ratificare la cea mai apropiată a lor sesiune. Acest mod de legiferare rămâne considerat ca un fenomen anormal atribuit în mod excepţional Executivului''.

Andrei Rădulescu, prim-preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi profesor universitar la Facultatea de Drept, susţinea că guvernul nu este al doilea factor al puterii executive, ca în alte constituţii, ci organismul care exercita puterea executivă în numele Regelui, ca reprezentat al acestuia, dar nu oricum, ci pe răspunderea miniştrilor. „Guvernul trebuie să ţină seama de voinţa Regelui care are dreptul de a decide. Prin urmare, Regele are dreptul să aleagă miniştrii, cum va crede mai nimerit, iar miniştrii au răspundere politică numai faţă de Rege". Despre drepturile puterii executive, Andrei Rădulescu afirma că acestea erau subordonate prevederilor Constituţiei şi la aproape oricare dintre ele se stipula că trebuiau să fie exercitate în conformitate cu legile. ''Scopul noii puteri executive este acela de a apăra Statul înlăuntru şi în afară, de a-i da posibilitatea să aibă o cârmuire, ca să nu atârne de agitaţiile parlamentare, de a face ca viaţa poporului să nu fie continuu turburată, ci să se desfăşoare în ritmul cerut, pe o linie consecventă". Constituția monarhiei autoritare promovează instituirea statului pe baze comunitar-naţionaliste în locul individualismului şi consacră principiul primatului etnic românesc.

G.G. Mironescu, în *Inovaţiile constituţiei din 1938*, arăta că ideea cu adevărat fundamentală a organizării Statului, în noua Constituţie, nu a fost reprezentată nici de principiul profesionalismului, corporatismului sau de înlăturarea individualismului, ci de obligaţia firească de a folosi naţiunii printr-o muncă efectivă. Mironescu era de părere că „numai cine munceşte efectiv în câmpul diverselor profesiuni are rol în cârmuirea Statului, căci organizarea Statului, după noua Constituţie, este întemeiată pe Regalitatea Muncii. (...) Principiul muncii efective constă în faptul că pentru ca cineva să fie alegător sau ales, pe lângă alte consideraţiuni, trebuie să exercite în mod efectiv una din îndeletnicirile următoare: muncă manuală şi agricultură, industrie şi comerţ şi ocupaţiuni intelectuale".

Constituţia din 27 februarie 1938 a instaurat principiile statului corporatist prin introducerea profesiei, ca principiu de selecţie şi de alegere al noului Parlament, tot cu caracter corporatist. Deşi a fost copiată din legea italiană a corporaţiilor, legea înfiinţării breslelor s-a vrut a fi adaptată la realitățile româneşti. Mihail Ralea era de părere că legea breslelor nu ar fi o ideologie de import; astăzi, susţinea el, „nu mai importăm idei direct din spiritul vremii, ci le adaptăm felului nostru de a fi". Caracterul de noutate pe care a vrut să-l introducă instituţia breslei se fundamenta pe ideea corporatistă, a etatismului.

Despre principiul primatului etnic românesc, introdus în Constituţia din 27 februarie 1938, profesorul Negulescu susţinea că pentru prima dată, Constituţia proclama primatul rasei, al originii etnice româneşti. Astfel, art. 27. alin. (1) din Constituţie preciza că: „numai cetăţenii români sunt admisibili în funcţiile publice, civile şi militare, ţinându-se seamă de caracterul majoritar şi creator de Stat al Naţiunii române". Prin urmare, „numai românii pot dobândi şi deţine imobile rurale în România, făcând deosebirea între români şi cei naturalizaţi". Primatul etnic românesc era proclamat şi în art. 67 al Constituţiei: „Nu poate fi ministru decât cel care este român de cel puţin trei generaţii. Dar tocmai prin acest adaos spune că şi cei deveniţi români, prin naturalizarea ascendenţilor lor, în a treia generaţie, pot fi miniştri". Istoricii au considerat că prin articolul 67 din Constituţia regelui Carol al II-lea se făcea directă trimitere la Codreanu, care nu era român decât de la a doua generaţie, ceea ce îl punea, juridic şi constituţional, în imposibilitatea de a fi prim-ministru.

G.G. Mironescu, prim-ministru al României în anul 1930, referindu-se la primatul etnic românesc, arăta că „legiuitorul a voit să asigure întâietatea naţională şi să întărească pătura curat românească, căci aceste tendințe sunt naturale şi explicabile, mai ales în recrudescenţa generală actuală de naţionalism. Ele nu implică decât dorinţa legitimă de a întări neamul românesc, fără nici o ostilitate contra altor neamuri şi fără a tăgădui drepturile naţionalităţilor conlocuitoare". Tudor Drăganu considera că prin „Constituţia din 1938, se decreta în termeni de o clară raritate desfiinţarea regimului parlamentar, prevăzând că miniştrii au răspundere politică numai faţă de rege. Pe această cale, ca şi prin suprimarea dreptului de anchetă şi de interpelare al adunărilor legiuitoare, dar şi a principalelor drepturi şi libertăţi, această Constituţie desfiinţa practic controlul asupra actelor politice ale executivului şi permitea aplicarea discreţionară a legii în cadrul societăţii, asupra grupurilor şi indivizilor" şi astfel „o epocă de aproape 80 de ani

de regim democratic liberal întemeiat pe un echilibru între puterile statului, pe limitarea prerogativelor şefului statului şi pe controlul corpurilor legiuitoare asupra guvernului, s-a încheiat”.

Constituţia din 1938 este suspendată în septembrie 1940, moment în care sunt reduse prerogativele regale şi este învestit cu puteri depline în stat preşedintele Consiliului de Miniştri.

IV. Omul, dreptul și dreptatea

Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice, fapt demonstrat poate, mai bine decât orice analiză teoretică în apelativul cu care era caracterizat şi recunoscut de contemporani, adică „om de drept”. De altfel, însuşi maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obişnuia să spună nu avocat, nu om politic şi nici profesor universitar, ci, lapidar, „om de drept”.

În persoana lui Istrate Micescu se verifică exactitatea cugetării filosofilor limbajului, după care „toată forţa inteligenţei rezidă în artificiul limbajului”. De aceea, este bine să amintim ca un prim domeniu de manifestare a faptelor de creaţie juridică ale maestrului, retorica: Micescu a avut geniu verbal. Ascultat la bară, în marile procese, la catedră, la cursurile în care îşi demonstra originalitatea teoriilor de drept, era literalmente fascinant. Micescu nu folosea metodele şi tehnicile oratorice pentru a impune cu orice preţ o idee, ci de multe ori făcea apel la sensibilitatea ideii şi nu la rigoarea unei demonstraţii formale a acesteia. Oratoria lui fascina, fermeca, seducea, tulbura şi captiva prin uluitoarea putere a demonstraţiei bazate pe îmbinarea dintre sensibilitatea gândului şi ideea transpusă într-un fapt sensibil. Oratoria lui era expresia forţei propulsive a gândirii sale, niciodată a vorbelor potrivite în căutare de efecte. Exista în arta maestrului o corespondenţă deplină între gând şi cuvânt. Totul era gândit, dar se resimţea în oralitate ceea ce în scris nu se putea cuprinde, adică bogăţia de nuanţe şi inflexiuni ale cuvântului rostit în măsură să transmită de multe ori intuitiv şi să convingă în acelaşi timp asupra unei idei, care într-o formă elaborată scrisă nu ar fi avut nimic din căldura unei argumentaţii specifice limbii române.

Unul din aspectele acestui talent oratoric stătea în capacitatea de a nu fi niciodată limitat numai la o demonstraţie în termeni stricţi juridici. Era un bun cunoscător al dreptului roman, dar spre deosebire de profesorii specializaţi în această materie, care discutau despre instituţiile dreptului roman numai ca fapte istorice, Micescu reuşea să dea prin oratoria sa multă culoare textelor, în aşa fel încât le insufla viaţă, astfel spus, rostirea sa devenea creaţie juridică şi, implicit, provoca interesul auditoriului pentru texte juridice altfel aride şi fără coloratură. Elabora cu uşurinţă, dar niciodată cu indiferenţă. Pentru a înţelege cel mai complicat proces, îi era îndeajuns timpul unei ore, dar până la pledoarie problemele litigiului îl pasionau fără contenire. Procesele dificile le studia cu multă atenţie şi migală, iar după pledoarie depunea concluzii scrise, adevărate monografii şi chiar opere juridice nu numai prin dimensiunile lor, dar şi prin conţinut. Faptele le reducea la elemente schematice, când nu cuprindeau în ele însele esenţa litigiului. În schimb, analiza juridică lua totdeauna amploare. Când procesul era axat în special pe fapte, ca în litigiile penale, arta lui de a le disemina, de a le da culoare şi relief şi de multe ori lua aspecte de antologie, aşa cum a fost cazul în afacerea Lăzărescu – Păltineanu, pledată în faţa Secţiilor Unite ale Curţii de Casaţie. Arta oratorică a maestrului a reprezentat şi reprezintă un incontestabil fapt de cultură şi creaţie juridică. Istrate Micescu era avocatul care pleda în drept prin excelenţă cu un eşafodaj de argumente pe cât de luxuriante, pe atât de stringente în logica lor. Experienţa şi erudiţia îi permiteau să descopere pe loc cheia procesului şi să îşi elaboreze discursul care nu era o simplă pledoarie a unui avocat, ci o veritabilă operă culturală juridică în care se îmbinau în mod armonios interpretările conferite faptului, ideile abstracte ale teoriei dreptului, interpretările normelor aplicabile, după care tot eşafodajul argumentativ se întorcea astfel îmbogăţit la destinatarul său, respectiv instanţa care trebuia să decidă, dar şi omul ca beneficiar al actului de justiţie.

Creaţia juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenţei şi al retoricii ca ştiinţă juridică, dar şi în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinal, în cea mai autentică accepţiune a cuvântului, dintre profesorii Facultăţii de Drept din Bucureşti, din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului şi cu o teorie proprie asupra ştiinţei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al ştiinţei şi artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar şi din puţinele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a ştiinţei dreptului, graţie culturii adâncite de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulţumit niciodată să

transmită studenţilor, aşa cum se obişnuieşte, doar cunoştinţele cerute de programa analitică. Adesea el a evocat probleme fundamentale ale dreptului, propunând soluţii proprii originale.

În cele ce urmează dorim să facem succinte referiri la una dintre cele mai importate contribuţii pe care Istrate Micescu a avut-o la dezvoltarea teoriei dreptului, cu menţiunea că realizările marelui savant piteştean au nu numai o valoare istorică, dar implicit o imensă valoare ştiinţifică pentru zilele noastre, care ar trebui să fie mai bine valorificată.

Străduindu-se, după mulţi alţi autori, să dea o definiţie a dreptului ca disciplină ştiinţifică, ajunge la concluzia că ea este ştiinţa dreptului şi tehnica obligaţiilor. În concepţia sa primordială sunt drepturile, iar legile nu sunt decât mijloace tehnice pentru realizarea drepturilor. În disputa dintre partizanii dreptului natural, care postulează existenţa unui „drept etern" bazat pe prescripţii imuabile şi impus de raţiunea umană, drept care conferă persoanelor fizice prerogative inerente naturii umane, iar pe de altă parte, teoreticienii pozitivismului politic, pentru care drepturile izvorăsc exclusiv din lege, din normele dreptului obiectiv, Istrate Micescu se declară încredinţat că *drepturile fundamentale ale omului preexistă legilor, care nu le creează ci doar le recunosc*. Această idee este clar exprimată şi demonstrată în „Cursul de Drept Civil", predat studenţilor în anul universitar 1931-1932. Micescu, atunci când dă definiţia dreptului civil, este încredinţat ca şi Leibniz, iar mai aproape de zilele noastre Heidegger şi Constantin Noica, că în cuvinte sunt depozitate adevăruri umane esenţiale. Prin urmare, el caută originea dreptului, explorând etimologia cuvântului latin *jus*.

Este mai bine decât orice altă argumentare să dăm cuvântul maestrului pentru a explica raportul dintre drept şi lege: „A porunci înseamnă a avea dreptul să porunceşti. Ceea ce este anterior şi superior în noţiunea de poruncă este dreptul de a o lansa, este virtutea de a o impune (...). Drepturile reprezintă în ordine ierarhică elementul superior, anterior legilor (...). Dacă noţiunea drepturilor a apărut cea dintâi şi noţiunea legilor a apărut după ea, este firesc ca noţiunea legilor să fie subordonată noţiunii dreptului (...). Legile, ca norme de conduită nu pot să aibă altă justificare (...) decât de a porunci respectul drepturilor."

Această idee fundamentată de Istrate Micescu despre anterioritatea drepturilor în raport cu legile, este actuală şi deosebit de importantă pentru a găsi un criteriu de delimitare între puterea discreţionară şi excesul de putere în activitatea autorităţilor statului. Istoria şi realităţile contemporane demonstrează că pozitivismul juridic bazat pe principiul supremaţiei legii fundamentale, nu este suficient pentru a împiedica ca guvernanţii să îşi utilizeze prerogativele încuviinţate prin lege în alte scopuri decât acelea pentru care însăşi legea le-a creat. Prin urmare, este necesar a considera că nu drepturile sunt în serviciul legii, ci invers, în sensul că legea nu face altceva decât să concretizeze şi să exprime drepturile, aşa cum cuvintele exprimă gândurile a căror existenţă este anterioară. O astfel de abordare afirmă în primul rând *supremaţia drepturilor*, din care decurge firesc supremaţia constituţiei şi a legii.

Corolarul unei astfel de concepţii despre drept este semnificaţia pe care Istrate Micescu o atribuie ştiinţei dreptului: „A construi o ştiinţă a dreptului înseamnă a construi o ştiinţă a drepturilor în serviciul cărora apar legile. A studia în această ştiinţă înseamnă mijloacele graţie cărora scopul final al respectului legilor poate fi atins."

Bibliografie

Istrate Micescu, *Curs de drept civil*, Editura All Beck, București, 2000.

Mircea Duțu, *Istrate Micescu -o legendă vie a vieții juridice românești*, Editura Economica, București, 2000.

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Universul Juridic, București, 2013.

Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare*, Editura Bucovina, Iași,1939.

Vladimir Hanga, *Istoria Dreptului Românesc*, Vol. III, Editura Academiei, București, 1977.

Gheorghe Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea, editori, *Pace şi război (1940-1944) Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, volumul I, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008.

Lucian Predescu , *Enciclopedia României. Cugetarea*, Editura Saeculum, Bucureşti, 1999.

Gheorghe Alexianu, Paul Negulescu, *Tratat de drept civil*, Tomul I, Bucureşti, Editura „Casei Şcoalelor", 1942.

Radu Carp, *Responsabilitatea ministerială. Studiu de drept public comparat*, Bucureşti, Editura All Beck, 2003.

Tudor Drăganu, *Drept Constituţional şi Instituţii politice-Tratat elementar*, Vol. II, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998.

Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, *Constituţiile Române, Bucureşti*, Editura Actami, 2000.

Paul Negulescu, *Curs Constituţional Român*, Bucureşti, Editat de Alex Th. Doicescu, 1927.

Andrei Rădulescu, *Noua Constituţie, Cinci conferinţe ţinute la Radio,* Bucureşti, publicate în Cuvântul Românesc, 1939.

Giovanni Sartori, *Teoria democraţiei reinterpretată*, Bucureşti, Editura Polirom, 1999.

Florin Grecu, *Regimul și principiile Constituției de la 1938*, în Revista Politicii, nr. 2/2005.

La 500 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab Voievod şi de la atestarea primului document în limba română – scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung (1521)

conf. univ. dr. habil. Claudiu NEAGOE

La scurtă vreme după ce a urcat pe tronul Imperiului Otoman, în toamna anului 1520, sultanul Süleymân a reluat politica de expansiune spre centrul Europei. Profitând de faptul că Europa era divizată din cauza diferitelor rivalităţi şi mai cu seamă de lupta dintre marii suverani ai vremii, respectiv împăratul romano-german, Carol Quintul, şi regele Franţei, Francisc I de Valois[1], sultanul Süleymân a hotărât să pornească împotriva cetăţii Belgrad, considerată de otomani, de mai multă vreme, drept „poarta" către inima Europei[2].

La vremea aceea domn al Ţării Româneşti era Neagoe Basarab. Fiu al lui Basarab cel Tânăr „Ţepeluş" şi al Neagăi din Hotărani[3], Neagoe, născut pe la 1480 sau 1481, fusese crescut şi educat în familia lui Pârvu Craiovescu[4], mare vornic (23 martie 1482, 10 septembrie 1486 – 16 iunie 1493, 8 septembrie – 15 decembrie 1501 şi 3 decembrie 1507 – 18 iunie 1509)[5]. Între anii 1503-1504, tânărul Neagoe s-a căsătorit cu Miliţa (Meliţa), zisă şi Despina, fiica lui Jovan Branković, ultimul despot sârb de Srem (1496-1502)[6]. Cu aceasta, Neagoe Basarab a avut trei băieţi, anume pe Teodosie († ian. 1522), Ioan († 1515) şi Petru († 1520) şi trei fete, respectiv Ruxandra, Stana şi Anghelina († 1519)[7].

Înainte de a ajunge domn, Neagoe a ocupat dregătoriile de mare postelnic (15 decembrie 1501 – 19 ianuarie 1509) şi mare comis (24 aprilie 1510 – 28 noiembrie 1511)[8]. În a doua jumătate a lunii ianuarie 1512, Neagoe a fost adus pe tronul Ţării Româneşti de către Mehmed bey, guvernatorul otoman (*sancâkbeyi*) al cetăţii Nicopole[9], care i-a dat însemnele domniei, respectiv „burcă" (*bürk*) şi „steag cu vârful aurit" (*altin başli sandjak*), însă fără aprobarea sultanului Bayazâd al II-lea (1481-1512)[10]. În primul document emis de cancelaria sa, la 20 februarie 1512, el se intitula „Io Basarab voievod şi domn"[11], iar într-un alt document, emis la 15 martie 1512 „Io Basarab voievod şi domn a toată Ungrovlahia, fiul bunului Basarab voievod"[12].

Până la sfârşitul domniei şi vieţii sale, politica internă a lui Neagoe Basarab a fost una pe placul şi în interesul marii boierimi, ai cărei exponenţi de frunte, la vremea aceea, erau Craioveştii[13]. Sub aspect cultural şi artistic, domnia acestuia, deşi relativ scurtă, a înregistrat câteva realizări notabile, demne de menţionat aici: tipărirea unui *Octoih* (1512), prin râvna călugărului Macarie de la Cetinje[14], zidirea bisericii mănăstirii Argeşului (1517)[15] şi scrierea, în numele domnului, a *Învăţăturilor* (1517-1521) către fiul acestuia, Theodosie[16].

În ceea ce priveşte politica externă a lui Neagoe Basarab, trebuie spus că ea a fost una „duplicitară": deşi s-a arătat, în permanenţă, supus Porţii Otomane, domnul nu s-a sfiit să stabilească legături diplomatice secrete cu regele Ungariei, Ludovic al II-lea. Astfel, prin tratatul încheiat la 17 martie 1517, Neagoe Basarab devenea vasalul regelui maghiar[17]. Pe de altă parte, domnul muntean a avut, în aceeaşi perioadă, bune relaţii cu voievodul ardelean Jánosz Zápolya, care i-a acordat cu drept de posesiune, în comitatul

Neagoe Basarab şi doamna Miliţa Despina Branković
(Detaliu din fresca Mănăstirii Argeşului)

Hunedoarei, cetatea Geoagiului, cu un domeniu compus din 19 sate[18].

Ajuns la Roma, în ziua de 24 iunie 1519, cărturarul Anton Paikalas, declara înaintea papei Leon al X-lea faptul că domnul Valahiei, Neagoe Basarab, era favorabil cauzei creştine şi că se arăta dispus să se alăture cu oştile sale statelor apusene, în eventualitatea unor confruntări viitoare cu otomanii[19]. Însă, în primăvara anului 1521, domnul muntean declara sangiacbey-ului de Nicopole, Mehmed, că este gata să participe cu oastea sa, alături de sultanul Süleymân, la expediţia împotriva Belgradului[20].

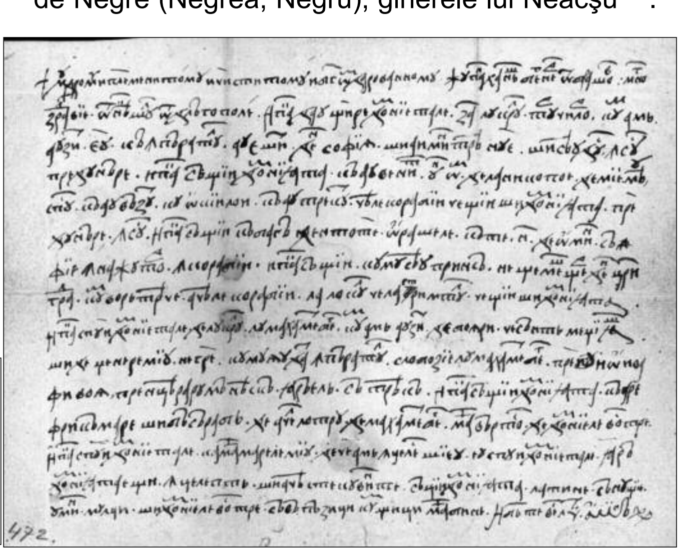
Despre această expediţie avea să relateze şi Neacşu din Câmpulung în *Scrisoarea* sa din 1521 către Hans (Johannes) Benkner, un membru marcant al patriciatului săsesc braşovean de la acea vreme. Înainte însă de a vorbi şi de a scoate în evidenţă importanţa acestui document, primul scris în limba română cu alfabet chirilic, trebuie să spunem câteva cuvinte şi despre acest personaj care a fost Neacşu din Câmpulung.

Majoritatea istoricilor care au scris despre Neacşu, precum Ioan Răuţescu[21], Petre P. Panaitescu[22], Matei Cazacu[23], Gheorghe Pârnuţă[24], Flaminiu Mârţu[25] şi Claudiu Neagoe[26], au susţinut faptul că acesta a fost un orăşean de vază, un important membru al elitei urbane din Câmpulung. Numeroasele menţiuni despre Neacşu în registrele vigesimale braşovene dovedesc cât se poate de clar acest lucru. În *registrul vigesimal* braşovean pe anul 1503, Neacşu din Câmpulung (*Nagzul de Compolong*) figura printre acei „mari negustori" (*mercatores magni*) veniţi din Ţăra Românească, pentru a face negoţ[27]. Până la 1547, el a rămas un negustor extrem de activ pe piaţa braşoveană, el aducând aici cantităţi însemnate de peşte şi mărfuri turceşti din oraşele de la Dunăre[28], mai cu seamă, credem noi, de la Nicopole[29]. Documentele interne îl mai atestă pe Neacşu din Câmpulung în strânse legături şi chiar asociat cu alţi negustori munteni, mai cu seamă de la Târgovişte: Sava[30] ori Savu (21 decembrie 1531)[31], Stoica (13 martie 1532)[32], Hristodor (1532?)[33].

Dacă manifestăm rezerve serioase în ceea ce priveşte calitatea de „jude" a lui Neacşu, astăzi putem afirma cu certitudine că el a fost un „om al domniei" sau, altfel spus, „în slujba domniei", cel puţin în vremea lui Vlad cel Tânăr (1530-1532)[34]. Or, în această calitate, Neacşu s-a dovedit a fi un bun cunoscător al realităţilor politice şi militare de la vremea aceea. În scrisoarea din 29-30 iunie 1521, Neacşu trimitea ştiri preţioase lui Hanăş Begner (Johannes Benkner), probabil jude al Braşovului la vremea aceea[35], cu privire la expediţia militară iniţiată de sultanul otoman împotriva Belgradului[36]. Joannes (Hans) Benkner era, aşadar, informat cu privire la faptul că sultanul tocmai părăsise Sofia, împreună cu întreaga sa armată, el deplasându-se „în sus pre Dunăre". Neacşu tocmai ce aflase această informaţie de la un negustor venit la Câmpulung de la Nicopole[37]. Cum acestuia i-au trebuit cel puţin vreo 4 zile să străbată călare Ţara Românească de la Dunăre şi până la Câmpulung[38], putem spune că sultanul a părăsit Sofia în jurul datei de 25 iunie 1521. Acest „om de la Nicopole" fusese martor ocular la trecerea ambarcaţiunilor turceşti „pre Dunăre în sus". Pentru manevrarea acestor ambarcaţiuni, turcii recrutaseră câte 50 de oameni, ca vâslaşi, din toate cetăţile aflate de-a lungul Dunării. Se vorbeşte apoi, în scrisoarea lui Neacşu, de trecerea corăbiilor turceşti „prin locul acela strimtul" (astăzi Porţile de Fier), cunoscut şi de mai-marii Braşovului.

Neacşu îi aducea la cunoştinţă lui Johannes Benkner acţiunile întreprinse, nu cu mult timp în urmă, de Mehmed bey, guvernatorul (*sancâkbeyi*) provinciei de Nicopole[39], care primise, probabil, poruncă de la sultan, ca să împiedice eventuale atacuri maghiare dinspre Banat şi Transilvania asupra oştirii otomane care se îndrepta spre Belgrad.

Informaţiile despre acţiunile lui Mehmed bey, care îl îngrijorau, după cât se pare, pe domnul Ţării Româneşti, Neagoe Basarab, fuseseră primite de Neacşu de la nişte boieri români care îşi aveau moşiile aproape de Dunăre, ele fiind confirmate şi de Negre (Negrea, Negru), ginerele lui Neacşu[40].

Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către Hans (Johannes) Benkner din Braşov (1521)
(Serviciul Judeţean Braşov al Arhivelor Naţionale ale României, Fond Primăria oraşului Braşov, Colecţia de documente Stenner, Seria 1 – Slavo-română, nr. 472)

Pentru a înţelege mai bine succesiunea evenimentelor din vremea aceea, trebuie să facem apel la alte două surse istorice: cronica lui Ibrahim Pecevi şi memoriul (*arzumahzar*) adresat de Mehmed bey marelui vizir, cel mai probabil la mijlocul lunii iunie 1521.

Din cronica lui Pacevi (*Tarih-i Pecevi*) aflăm că Mehmed bey, în fruntea unei trupe de cavalerie uşoară otomană (*akinci*), trecuse prin Ţara Românească cu scopul de a prăda şi jefui ţinuturile din sudul Transilvaniei şi mai apoi pe cele din împrejurimile Timişoarei[41]. Pe de altă parte, odată ajuns în Ţara Românească, Mehmed bey avea să comunice marelui vizir Piri Mehmed paşa despre întâlnirea avută cu domnul acestei ţări, Neagoe Basarab. Acesta din urmă, deşi s-a arătat gata să-şi îndeplinească obligaţiile militare faţă de otomani, s-a plâns totuşi, înaintea lui Mehmed bey, de faptul că „este suferind”, iar fiul său, Theodosie, era prea mic pentru a lua parte la expediţia otomană condusă de Mehmed bey în Transilvania. Însă el a numit, în fruntea unei trupe de oşteni români, doi dintre dregătorii săi importanţi: vornicul (*palatinus*) şi vistiernicul (*thesaurarius*)[42]. În acea vreme, dregătoria de mare vornic era deţinută de Udrea din Boldeşti[43], iar cea de mare vistiernic era îndeplinită de Dumitru din Văcăreşti[44]. Cât priveşte adunarea întregii oştiri a Ţării Româneşti, Neagoe Basarab îi solicita lui Mehmed bey un răgaz de cel puţin 20 de zile[45]. În ceea ce ne priveşte, credem că Neagoe Basarab nu făcea decât să tragă de timp, astfel încât să nu fie nevoit să participe alături de otomani la expediţia împotriva Belgradului[46].

În cele din urmă, sultanul Süleymân a ajuns cu oastea sa sub zidurile Belgradului. După mai bine de o lună de asediu, în care otomanii au săpat canale subterane şi au tras în continuu cu tunurile asupra cetăţii, sultanul a cucerit Belgradul, în ziua de 29 august 1521[47], el dând astfel o puternică lovitură regatului maghiar[48]. Neîndoielnic, victoria otomanilor a fost favorizată şi de neimplicarea trupelor nobiliare conduse de Ştefan Báthory, aflat în fortăreaţa de Petrovaradin, precum şi a oştilor voievodului Transilvaniei, Ioan Zápolya, care îşi avea tabăra la Lipova, în Banat[49].

La 15 septembrie 1521, Neagoe Basarab Voievod se stingea din viaţă, el fiind înmormântat în măreaţa sa ctitorie de la Argeş, fapt consemnat chiar pe piatra sa mormântală de marmură: „† A răposat robul lui Dumnezeu, Io Neagoe voievod şi domn a toată Ţara Românească şi al Podunaviei, luna septembrie 15 zile, în anul 7029 [...]; a domnit 9 ani şi jumătate”[50]. Tot astfel, din *Letopiseţul Cantacuzinesc* aflăm că Neagoe Basarab „au domnit cu bună pace, până au murit în domnie. Şi l-au îngropat în sfânta şi minunata mănăstire lui, în Argeş”[51].

Note:

1Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. III, *State şi identităţi europene. Secolul XIV-1815*, Iaşi, 1998, p. 161.

2Halil Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca clasică, 1300-1600*, ediţie de Mihai Maxim, traducere de Dan Prodan, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 81.

3A se vedea pe larg despre descendenţa domnească a lui Neagoe Basarab la: Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Ţara Românească şi Moldova, a. 1324 – 1881*, vol. I: Secolele XIV-XVI, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001, p. 143-144.

4După moartea lui Basarab Ţepeluş, Neaga din Hotărani s-a căsătorit cu Pârvu Craiovescu (Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVII*, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 18). Un document otoman, datat după 23 ianuarie 1512, consemna faptul că Neagoe era „fiul lui Pârvu” (*Pârvu-oglu*); Mustafa A. Mehmet, „Două documente turceşti despre Neagoe Basarab”, în *Studii. Revistă de Istorie*, tom. 21, nr. 5, 1968, p. 926.

5Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 18.

6Ştefan Stareţu, „Dinastia Brankovicilor şi rolul ei în spaţiul românesc (secolele XV-XVI)”, în volumul *Cultură, istorie şi societate*, vol. V, editat de Ştefan Ştefănescu şi Claudiu Neagoe, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2016, p. 112; Idem, „Ultimii Brankovici – acţiuni şi înrudiri în secolele XV-XVI”, în volumul *Cultură, istorie şi societate*, vol. VI, editat de Ştefan Ştefănescu şi Claudiu Neagoe, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2017, p. 67.

7Constantin Rezachevici, *op. cit.,* Planşa I[1]. Basarabii (1): Urmaşii direcţi ai lui Basarab I şi ramura Dăneştilor.

8Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 74. Potrivit lui Gavriil, cârmuitorul mănăstirilor de la Athos (*protos*), pe timpul domniei lui Radu cel Mare (1495-1508), Neagoe ar fi fost „mai mare peste vânători” (Gavriil Protul, „Viaţa şi traiul sfinţiei sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Ţarigradului”, în *Literatura română veche*, vol. I: 1402-1647, ediţie îngrijită de G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, Bucureşti, Editura Tineretului, 1969, p. 76), însă acest lucru nu a fost dovedit de sursele epocii (Claudiu Neagoe, „Vânătorii domneşti în Ţara Românească şi Moldova”, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 1-2, 2018, p. 9).

9Potrivit cronicarilor moldoveni, Macarie şi Grigore Ureche, Mehmed bey se trăgea din „neamul” sau din „seminţia” lui Neagoe, altfel spus din aceea a Craioveştilor (*Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI, publicate de Ioan Bogdan*, ediţie revăzută de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1959, p. 93; Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956, p. 135), fapt confirmat, de altfel, în ianuarie 1512, de către Hasan paşa, beylerbey de Rumelia (Mustafa A. Mehmet, *op. cit.,* în loc. cit., p. 927). Despre înrudirea lui Mehmed bey cu neamul Craioveştilor, vezi şi la: Ştefan Ştefănescu, „Rolul boierilor Craioveşti în subjugarea Ţării Româneşti de către turci”, în *Studii şi referate privind istoria României*, Partea I-a, Bucureşti, 1954, p. 705-706; Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1971, p. 55. Mehmed bey se trăgea prin tatăl său, Ali bey, fiul lui Mikăloglu, din Mihail I, domn al Ţării Româneşti (1418-

1420) şi fiu al lui Mircea cel Bătrân; Claudiu Neagoe, „Prima încercare de transformare în paşalâc a Ţării Româneşti: episodul Mehmed bey (1522)", în *Danubius*, vol. XXII, 2004, p. 26.

10 Mustafa A. Mehmet, *op. cit.,* în loc. cit., p. 926.

11 *Documenta Romania Historica*, B. Ţara Românească (în continuare: *DRH*, B), vol. II (1501-1525), îngrijit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1972, p. 198-199, doc. 98.

12 *Ibidem*, p. 200, doc. 99.

13 A se vedea pe larg, despre acest aspect, la: Irina Cîrstina, *Neamuri boiereşti şi patrimoniul lor funciar în Ţara Românească (secolul al XVI-lea)*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2015, p. 155-157.

14 Despre activitatea tipografică a lui Macarie, la mănăstirea Dealu, vezi pe larg la: Lidia Demény, „L'imprimerie cyrilique de Macarios en Valachie", în *Revue Roumaine d'Histoire*, VIII, 1969, nr. 3, p. 549-574.

15 Construirea acestui sfânt şi superb lăcaş de cult a avut loc între anii 1512/1515 – 1517, pictura fiind realizată de zugravul Dobromir, între anii 1517-1526 (Vasile Drăguţ, *Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească*, ediţia a II-a, îngrijită de Tereze Sinigalia, Bucureşti, Editura Vremea, 2000, p. 168-169).

16 Vezi în *Literatura română veche*, vol. I, p. 114.

17 Ioan Bogdan, *Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării Rumâneşti cu Braşovul şi Ungaria în secolul XV şi XVI*, Bucureşti, Atelierul Grafic I. V. Socecu, 1902; p. 152, nr. CLIII; vezi şi la Claudiu Neagoe, *O scurtă istorie a românilor*, vol. II: Secolele XV-XVII, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2015, p. 368.

18 Nicolae Edroiu, „Posesiunile domnilor Ţării Româneşti şi Moldovei în Transilvania (secolele XIV-XVI). Semnificaţii politico-sociale şi cultural-istorice", în *Istoria României. Pagini transilvane*, coord. Dan Berindei, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundaţia Culturală Română, 1994, p. 50.

19 George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *Ţările Române şi Italia până la 1600*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 49; Ileana Căzan, Eugen Denize, *Marile puteri şi spaţiul românesc în secolele XV-XVI*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2001, p. 222.

20 *Documente turceşti privind istoria României*, vol. I (1455-1774), întocmit de Mustafa A. Mehmed, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1976, p. 13, doc. 12.

21 Ioan Răuţescu, *Câmpulung-Muscel. Monografie istorică*, ediţie anastatică, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2009, p. 11.

22 Petre P. Panaitescu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1965, p. 117.

23 Matei Cazacu, „Sur la date de la lettre de Neacşu de Câmpulung (1521)", în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, VI, 1968, nr. 3, p. 525.

24 Gheorghe Pârnuţă, Flaminiu Mârţu, *Oameni de seamă dăruiţi ţării de oraşul Câmpulung-Muscel*, Câmpulung-Muscel, 1974, p. 6.

25 Flaminiu Mârţu, „Cu privire la identificarea lui Neacşu, emitentul primei scrisori cunoscute în limba română", în *Studii şi comunicări*, vol. V, Piteşti, 1980, p. 246-247.

26 Claudiu Neagoe, *Câmpulungul medieval şi premodern*, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2012, p. 87-88 şi p. 137.

27 *Quellen zur Geschihte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen*, vol. I: *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Kronstadt, 1503-1526*, Kronstadt-Brassó, 1886, p. 58.

28 Ioan Răuţescu, *op. cit.*, p. 11.

29 Claudiu Neagoe, „Negustori câmpulungeni din secolele XV-XVII", în volumul *Negustorimea în Ţările Române, între* Societas Mercatorum *şi individualitatea mercantilă, în secolele XVI-XVIII*, editat de Cristian Luca, Galaţi, Galaţi University Press, 2009, p. 73, nota 57.

30 Ioan Bogdan, *Documente şi regeste*, p. 142, doc. CXLV.

31 Grigore G. Tocilescu, *534 de documente istorice slavo-române din Ţara Românească şi Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul, 1346-1603*, Bucureşti, 1931, p. 318, doc. 321.

32 *Ibidem*, p. 329, doc. 330.

33 *Ibidem*, p. 450, doc. 449.

34 Grigore G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 318, doc. 321; vezi şi Cl. Neagoe, *Câmpulungul medieval şi premodern*, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2012, p. 138.

35 Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XI: 1517-1612, documente adunate, adnotate şi publicate de N. Iorga, Bucureşti, 1900, p. 843, nota 1.

36 *Documenta Romaniae Historica*, B. Ţara Românească, vol. II (1501-1525), volum îngrijit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1972, p. 402, doc. 209.

37 *Ibidem*.

38 Aşa după cum aflăm, de pildă, de la Giorgio Tomasi; *Călători străini despre Ţările Române*, vol. III, îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, 1971, p. 672.

39 Claudiu Neagoe, „Prima încercare de Transformare în paşalâc a Ţării Româneşti: episodul Mehmed Bey (1522)", în *Danubius*, XXII, Galaţi, 2004, p. 26-27.

40 *DRH*, B, vol. II (1501-1525), p. 403, doc. 209.

41 *Cronici turceşti privind Ţările Române. Extrase*, vol. I, ediţie de Mihail Guboglu şi Mustafa Mehmed, Bucureşti, Editura Academiei, 1966, p. 472.

42 *Documente turceşti*, vol. I, p. 13, doc. 12.

43 „Lista dregătorilor din Sfatul domnesc al Ţării Româneşti în secolele XV-XVII", întocmită de D. Mioc (responsabil), C. Bălan, M. Bălan, H. Chircă, N. Stoicescu şi Şt. Ştefănescu, în *Studii şi Materiale de Istorie Medie*, IV, Bucureşti, 1960, p. 567.

44 *Ibidem*, p. 573.

45 *Documente turceşti*, vol. I, p. 13, doc.12.

46 Claudiu Neagoe, *Câmpulungul medieval şi premodern*, p. 143.

47 Halil Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca clasică, 1300-1600*, ediţie de Mihai Maxim, traducere de Dan Prodan, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 81.

48 Tahsin Gemil, *Românii şi otomanii în secolele XIV-XVI*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991, p. 168.

49 Ileana Căzan, Eugen Denize, *Marile puteri şi spaţiul românesc în secolele XV-XVI*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2001, p. 224.

50 Constantin Bălan, *Inscripţii medievale şi din Epoca Modernă a României. Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994, p. 222, doc. 240.

51 *Istoria Ţării Româneşti, 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, ediţie de C. Grecescu şi D. Simonescu, Bucureşti, Editura Academiei, R. P. R., 1960, p. 42.

Povești de viață. Istorie trăită, istorie povestită

prof.dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

În 2012, am derulat alături de elevii mei, de la Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul” Pitești, un proiect de istorie orală, despre „Experimentul Pitești”, patronat de Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca, în cadrul Institutului de Istorie Orală. În acest context, am adunat povești de viață incredibile, ale unor supraviețuitori ai detenției politice, din perioada regimului comunist. Interviurile, realizate de niște începători, cu toate stângăciile de rigoare, au marele merit, în opinia noastră, de a reda file de istorie autentică, din perioada recentă, din perspectiva unor destine umane puternic marcate de ceea ce a fost regimul comunist. Poveștile de viață, dincolo de tragismul și absurdul unor situații create de sistemul concentraționar represiv din România totalitară, sunt lecții de demnitate, de omenie, de echilibru și pot oferi modele de viață, mai ales pentru tineri. În transcrierea interviurilor, am încercat să păstrăm oralitatea, stilul, relatarea fiecărui vorbitor, precum și aspectele tehnice. Vă invităm să îl descoperiți în paginile următoare pe domnul Vasile Alexandrescu, un povestitor desăvârșit.

Deaconescu George (D.G.): Îmi puteţi spune, vă rog, câte ceva despre viaţa dumneavoastră?

Alexandrescu Vasile (A.V.): Despre mine, da?!

D.G. Da...

AV: Ă...Sunt teleormănean, sunt fiu de preot, născut în anul 1940, în decembrie. Am terminat liceul în Alexandria, oraşul meu, să zic aşa, într-un fel natal, pentru că (sic!) comuna în care m-am născut e foarte aproape de Alexandria ă...şi, la o lună de zile după ce am dat examenul de bacalaureat, în 1959, examen de maturitate îi spunea pe vremea aceea examenului de bacalaureat, am fost arestat. Pentru ce? Alexandria fiind un oraș mic, cu un singur liceu în perioada anilor 55-60, n-avea cămin şi fiecare părinte îşi dădea copilul la câte o gazdă ă...să urmeze liceul, cu chiu, cu vai…Era perioada cotelor, era perioada de crâncenă comunizare a ţării şi m-a dat şi pe mine la o gazdă. Gazda, unde am stat eu ca elev, avea un băiat mai mare ca mine, care era student, era student la medicină, în Timişoara, prin anul şase. Deci, eu eram elev în clasa a noua la liceu, băiatul gazdei mele era student în ultimul an la medicină la Timișoara, deci era mai mare ca mine cu vreo opt ani, să zic aşa. Ă...în 1956 știi că în Europa a avut loc un eveniment destul de important, destul de...mediatizat. A fost vorba de contrarevoluţia din Ungaria din anul 1956, în care ungurii, sătui de comunism, au vrut să dărâme toată şandramaua comunistă şi rușii i-au pus la punct. Au intrat ruşii peste ei şi au terminat cu revoluţia cu tot. ... Au fost arestaţi o parte din studenţii din Timişoara pentru că evenimentele din Ungaria au avut ecou şi în ţara noastră, iar băiatul gazdei mele, venind în vacanţa de iarnă acasă...în vacanţa de iarnă acasă, cu prieteni de-ai lui, cu nişte profesori… s-au hotărât ei să facă nişte manifeste, să le împrăştie, să le lipească noaptea prin... cartierul, cartierele periferice ale oraşului, în care să informeze locuitorii oraşului cu ce se întâmplă în Ungaria, pentru că de acolo transpirau veştile mai repede, de la unguri, la Timişoara, decât în restul ţării. Inutil să spun că presa noastră nu comenta nimic pe tema asta şi, printre cei cărora li s-a propus să lipească aceste manifeste, mi-a spus şi mie, fiind în gazdă la părinţii lui. Ă...a doua zi, venind tatăl meu la mine, eu i-am spus tatei: “Tată, iată ce mi-a spus şi mie nea Petrică, băiatul gazdei, să mă duc cu nişte băieţi mai tineri noaptea, prin zonele periferice”. Nu era luminaţie pe vremea aceea. La care tatăl meu s-a dus şi i-a spus lui Petrică: “Te rog să îmi laşi copilul în pace. Eu l-am trimis să înveţe carte, nu să facă aşa ceva! Nu este de el! Numai eu ştiu cât de greu îl ţiu la şcoală!” Și cu asta s-a încheiat problema. A rămas numai în fază de propunere, tatăl meu l-a pus la punct şi cu asta s-a terminat problema...Ă..

Ştefănică Elena (Ş.E.) Deci n-aţi făcut parte din nici o organizaţie politică.

A.V. Ă…

Ş.E. N-aţi făcut parte din nici o organizaţie politică?

A.V. Eram copil de...Eram copil. de…de…În 56 aveam 15 ani, doamnă, păi 15-16 ani, eram copil, ce organizaţie politică să...poţi ă...face parte la vârsta aia…

Ş.E. Da, aşa e.

A.V. Ce a făcut el mai departe nu mai ştiu că, după trei ani, în 1959, i-a arestat pe ei ...şi la anchete, în anchetele la care au fost supuşi, că se ştie foarte bine cum erau anchetele pă mâna securităţii, întrebând ei cine a mai ştiut, m-a spus şi pă mine…m-a spus şi pă mine. Asta în '59. Iar în ziua de 15 august 1959, când era ziua onomastică a mamei mele, îi aveam în familie invitaţi pe prietenii părinţilor mei, prieteni de-ai lor, şi nu ştiu de ce a venit miliţianul din sat la noi acasă şi mi-a zis: *Eşti chemat la inspectoratul de po.. dă securitate la Alexandria!*

Ş.E. În ce comună aţi fost? În ce comună?

A.V.În comuna Cernetu, din Teleorman.

Ş.E. Eu am predat în Alexandria şi mai cunosc un pic zona respectivă.

A.V.Ţigăneşti, Ştorobăneasa, zona aia, pă acolo.

Ş.E. Da, Da…

A.V. Acolo...Buun..Tata, ce mă întreabă... Bănuiesc eu de ce te cheamă că ...Fără să mă laud, am fost un elev bun, bun la şcoală. N-am fost nici geniu, nici eu știu super dotat, dar, mă rog, am învăţat, hai să zic bine şi ăştia de pe la ministeru de interne recrutau elevi din ultimul an, din ultimul an de liceu din ă...ăştia mai bun la învăţătură ca să-i trimeată la şcolile de ofiţeri poliţie, de miliţie. Iniţial, am crezut că e vorba despre treaba asta. Niciun moment să fac o conexiune între cine a fost arestat şi mine. A doua zi, m-am dus la inspectoratul de poliţie de la Alexandria foarte liniștit, foarte senin. M-au urcat într-o maşină şi m-au dus la Bucureşti.

Ş.E. Fără să vă spună nimic.

A.V. Fără să îmi spună nimic. Absolut nimic. La Bucureşti m-a dus la Direcţia de Cercetări Penale, aia de pe Calea Rahovei, celebra Direcţie de Cercetări Penale, şi primul lucru, după ce mi s-a luat buletinul, m-a băgat într-o carceră de 2x2 metri aşa, nu puteai să stai nici pe vine nici pe jos, că te loveai dă perete; uşă în spate, perete dă perete. Eu, nedumerit: Domne ce se întâmplă...După o oră de stat acolo -aşa mă scoate, mă duce în biroul unui ofiţer. Ăla cu pistolul pă masă, după ce mă identifică cine sunt, cu buletinul pă masă, "Bănuieşti de ce eşti aicea?" eu zic "Cred că da, pentru şcoala dă..." Hm ...Dumnezeul mamii tale dă...Bă, banditule, ce ştii despre nişte arestări în Alexandria. Domnule am auzit că a fost luat cutare, cutare...Se formase un lot. Nu-i cunoşteam pe toţi. Pe unii nu-i cunoşteam cine sunt. Aşa, în sfârşit, nişte anchete din astea ă...Mi s-a propus, la un moment dat, un târg, un târg ordinar. "Băi, ai două alternative: ori semnezi un contract de colaborare cu noi, cu un angajament de colaborare şi devii omul nostru, ne spui tot ce se întâmplă şi tot ce auzi, nu ştiu ce, sau te bag cu ei. Eu am ...uite îţi dau termen până mâine să te gândeşti. Păi zic, domnu, domnu, tovarăşe ofiţer. "mie îmi spui "Domnule" ă...Eu peste trei săptămâni am examen de admitere la facultate. "Lasă, dracu de facultate, că nu mai e aia de tine acuma. Nici tu de ea, nici ea de tine."

Ş.E. La ce facultate vreaţi să daţi?

A.V. Poftim?

Ş.E. La ce facultate vreaţi să daţi?

A.V.La facultatea de ziaristică şi ceea ce nu am reuşit să fac eu a reuşit fiul meu să facă. Fiul meu e ziarist aici în oraş.

Ş.E. Felicitări!

A.V.M-a băgat într-o celulă, în care mai erau vreo...o celulă tot aşa lată de doi metri jumate, patru paturi din astea militare suprapuse şi mai erau doi inşi acolo, un preot şi încă unul, încă un ţăran dă pă lângă Giurgiu, care fusese arestat pentru că să ...pentru că se opusăse colectivizării. L-a băgat cu forţa în colectiv. I-a zis calului, după ce i-a luat toate: calul, oile, le-a băgat la colectiv, "lasă, căluţule, că se duc dracul comuniştii şi mergem noi din nou la noi acasă". Unul l-a auzit, l-a spus. La proces: "Ce-ai vorbit cu calul?"

Ş.E. D.G. Hm!!

Ş.E Un motiv aproape absurd, aşa!

A.V.Aşa! Buun! Tatăl meu, preot, era un preot, al doilea, că era din sat: „Uite, părinte aşa, aşa, aşa..." „Fiul meu, să nu recunoşti că..." Eram într-o situaţie... Domne eram într-o situaţie! Eram copil, aveam 18 ani la arestare şi jumătate, să zic aşa, la arestare! Gândul meu era la prima mea iubire: ce-o face Mioara mea fără mine la Alexandria, la facultate! Timpul trecea, eu nu mă puteam pregăti. Eram într-o situaţie cumplită!

A doua zi mă cheamă... Domne, zic. Şi-mi pune în faţă un angajament din ăsta, că mă angajez să colaborez cu organele, să fac, că voi denunţa, ca să-mi dovedesc loialitatea, voi denunţa pe toţi cei care vorbesc împotriva ă...împotriva regimului, inclusiv părinţii şi rudele cele mai apropiate... La care am spus: „Domnule, eu nu am nimic împotrivă, cei care încalcă legea țării să plătească, să suporte, dar dacă eu, să zicem aşa, eu ştiu, mama mea, dacă m-aţi aresta pe mine, ar zice dacă m-ar vedea pe mine: „Uite, ai dracului comunişti mi-au arestat copilul", să vin să vă spun, să vă spun d-voastră că mama mea v-a dat dracului pe dumneavoastră că m-aţi arestat pe mine. Păi aş mai dormi eu noaptea? Cine aş fi eu atuncea?"

În sfârşit! După asta m-a ţinut vreo săptămână de zile acolo, mi-a tras câteva bătăi zdravene, şi m-a

trimes la Jilava... M-a trimis la Jilava împreună cu unul. Se umpluse o dubă întreagă cu vreo sută de inşi, eu ştiu câţi Dumnezeu eram. Ă...am avut senzaţia că intru în iad! În Infern! Deci, este o fostă, fostă ă...depozit de muniţii, subteran, deasupra, deasupra e câmp, se plantează porumb, grâu, nu ştiu ce. Intri în nişte hrube ă...un fel de cetate de asta subterană făcută de ... încă în timpul Primului Război, dacă nu chiar mai înainte, pentru depozit de muniţii, cazemată dă...dă apărare a ...

Ş.E....a Bucureştiului...

A.V. Aşa...M-a ţinut până pe 27 septembrie, deci din 15 august, de când m-a luat până pe 22 august am fost în Securitate, în Direcţia de Cercetări Penale. Din 22 august până pe 27 septembrie am stat în Jilava, când a avut loc procesul.

Ş.E. V-aţi pierdut şi fac...şi admiterea la facultate.

A.V. S-a dus dracului, ce să mai...Aşa... Având loc procesul, procesul a durat trei zile, şi m-a condamnat, m-a băgat în acelaşi lot cu toţi, pentru „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale", crimă, cel mai complet articol din Codul Penal din acea vreme, care avea minimum de pedeapsă 15 ani, minimum, articolul 209, punctul 1, minimumul de pedeapsă 15 ani, maximul de pedeapsă: condamnarea la moarte. Şi m-a condamnat 15 ani!

Ş.E. Deci minim.

V.A. Doamnă, la recurs, pentru că efectiv n-avea ce să-mi spună, n-avea ce să-mi...mmm...că i-ai pus piedică unuia, sau ai lipit o bucăţică de hârtie pe care ai scris nu ştiu ce dracu pe ea...Nimic! Da!

Ş.E. Aţi ...În închisoare la Jilava sau în arest aţi găsit ...

V.A. Cum?

Ş.E. Aţi găsit pe cineva din Alexandria cât aţi fost la arest?

V.A. Păi avea grijă să nu ne pună pe toţi în acelaşi loc ca să nu te pui la...ă...să nu te sfătuieşti: „Bă, tu spui aia, tu spui aia." Nu… Era sistemul clasic, eu ştiu, de secretizare a tuturor acţiunilor lor. Şi, după recurs, ne-a lăsat la şase ani. Şi am mai stat în Jilava până în mai 1960, deci din 22 august 1959 până la 16 mai 1960, când ne-a luat iar aşa, că eram mulţi tineri, gama de arestaţi era aşa: de la ciobanul care i-a dat un kilogram de brânză eu ştiu cărui cărui partizan din munţi până la academicieni şi profesori universitari, aşa, în aceeaşi celulă.

Ş.E. Cu cine aţi fost în celulă? Aşa, dacă vă amintiţi vreun nume...

V.A. În celulă ă...

Ş.E. N-aţi stat într-o singură celulă, v-aţi plimbat...

V.A.Ne-a mai schimbat acolo. Bine, pentru dumneavoastră aşa, sunt necunoscuţi, un profesor universitar, domnul doctor Sebastian Constantin, profesor universitar la Facultatea de medicină, unul dintre cei mai mari psihiatri pe care i-a avut ţara. Ă...Am mai stat în celulă cu unul dintre colegii mei, care s-ar putea să vină pe aicea, domnul Profir Vladimir, care a fost ofiţer. Dânsului i s-a pus în sarcină ă...că s-a dus cu tancurile ...era ofiţer de tancuri aici în Piteşti, că s-a dus cu tancurile nu ştiu unde să dărâme, să ia cu asalt primărie, nu ştiu...

Ş.E. În ce an? Cam în ce an? Tot atuci?

V. A. Păi, pe el în 57... „Crima" noastră, cu ghilimelele de rigoare, a fost în 56, şi în 59 m-a arestat. Pe el prin 57, 58, cam aşa l-a arestat.

Bun! Şi ne-a dus în Balta Brăilei, la muncă. Acolo sunt o serie de lagăre din astea ă...Giurgeni, Salcia, Stoeneşti, Periprava, astea care erau pentru deţinuţii politici. Asta după ce ne-a dus 1.500 de inşi în colonie...

Ş.E. Cu trenul v-a dus, nu?

V.A. Cu duba, cu duba închisă, cu duba de tren. A ataşat un vagon imediat după locomotive, ca să nu vină duşmanii poporului. Dacă îl ataşau ultimul, puteau să-l desfacă vreunul, să rămână, să evadăm. Dar, după locomotive, urmau toate celelalte vagoane.

Bun! Şi după ce ne-a dus în colonie, sunt pe acolo nişte lagăre, nişte barăci insalubre, saivane de oi în care ... acoperite cu stuf. De jur împrejur sârmă ghimpată cu… cu zonă interzisă, cu militari, cu miradoare din alea, de-astea, prapalace din alea unde stătea militarul cu ... Oricum evadarea era imposibilă... (Sună un telefon, interviul este întrerupt.)

Ş.E.Aţi fost mutat în Baltă, în Balta Brăilei...

V.A.În Baltă...

Ş.E.în Balta Brăilei...

V.A. A doua zi ne-a ...După cazare, ne-a încolonat vreo 1.500 de inşi şi ne-a dus 7 Km pe malul Dunării. Ne-a strâns într-un careu, evident cu pază militarizată, cu arme cu tot, eram cu pază militară în spate, cu arme cu tot şi au venit două maşini. Într-una din ele, domnul ministrul de interne de pe vremea aceea Alexandru Drăghici, dacă vă spune ceva numele lui...

Ş.E.Da...

V.A.Ne-a ţinut nouă următorul discurs: domnul ministru Alexandru Drăghici:

„Domnilor, aţi venit aici ca să munciţi. Veţi construi un dig hm...pentru un teren care va fi redat agriculturii, dig care îl veţi construi cu roaba, lopata şi cazmaua...Veţi căra pământ cu roaba, iar atunci când mâinile şi picioarele nu vă vor mai ajuta, veţi căra pământ cu spatele, ca să vă puteţi plăti

îmbrăcămintea,- zeghea aceea vărgată de deţinut,- să vă puteţi plăti îmbrăcămintea, hrana, cazarmamentul precum şi aerul pe care-l respiraţi! Să vă intre în cap că sunteţi duşmanii poporului român. Hm...De murit se moare şi afară, se va muri ş-aicea...Vă previn că dacă vreunul dintre dumneavoastră încearcă să evadeze, ţara noastră are gloanţe suficiente pentru dumneavoastră, iar militarii noştri sunt instruiţi în acest sens. Costaţi 6 bani, cât costă un glonţ...”

Ş.E. Şi majortatea eraţi tineri acolo!

V.A.Da! De la 18 ani până la 75 de ani.

Ş.E. Şi ce efect au avut aşa, asupra dumneavoastră?

V.A. Poftim!?

Ş.E. Ce efect a avut aşa… discursul asupra dumneavoastră?

V.A. Ce?

Ş.E. Ce efect a avut discursul atunci?

V.A. Demoralizator, vă daţi seama, vă daţi seama!..Aşa...Ă...„Tovarăşe plutonier, te rog să-ţi faci datoria!” S-a urcat în maşină şi a plecat.

„Dumnezeii şi cristoşii, ați văzut măi, ce ă… ce v-a spus tovarăşul ministru”...ă. Ştii, ..ăştia aveau şi câini, d-ăştia, dresaţi, după ei ă.. . Şi-a luat fiecare în primire o roabă, o lopată ş-o cazma. De la o...dintr-un mal se săpa pământul şi ...şi ...ă...se-ncărca în roabă, se ducea acolo unde inginerii proiectaseră digul ăsta, răsturnai acolo, veneau civilii cu tractorul ăla cu şenile şi-l tasau, că trebuia...Aşa s-a construit un dig lung de 40 de km într-o zonă care fusese baltă, rădăcini dă papură, dă trestie, ca-n baltă, ştiţi cum este în baltă. Bun!... Am avut ghinionul să lucrez şi acolo şi mai mai erau tot în Balta Brăilei orezării. Ne ducea şi la orezării. Orezăria, ştiţi că orezul creşte în apă.

Ş.E. Da, am văzut prin filme.

V.A.Aşa. Deci, porţiuni de 100 de metri pă 100 de metri, ca peria erau. Ce trebuia să facem noi?! Trebuia să intrăm în apă şi să luăm exact cum iei firul de la perie, de la peria de haine sau peria de cap, să iei fir cu fir, să scoţi mohorul, să rămână orezul, mohorul fiind plantă parazită.

Ş.E. Da.

V.A. Nenorocirea era alta: c-al dracului fir de mohor era leit cu firul de orez, d-ăla cu frunza lungă, subţire şi lungă aşa şi, ghinionul şi mai mare este acela că, în nămolul acolo, sub apă, rădăcinile mohorului cu ale orezului erau înfrăţite! Era imposibil să să să scoţi un fir de mohor fără să iasă şi orez! Îl strângeai, adunam de la fiecare ..., ne venea pe rând aşa să cărăm iarba aia pe mal. „Înapoi!”. Ce făcea...venea miliţianul. Lua la întâmplare un smoc de iarbă, că se cunoştea că firul de mohor avea o foarte subţire dungă albă pe mijlocul frunzei. Orezul n-o avea. Era imposibil dar să nu găseşti fir de orez scos, era imposibil să nu rămână fir de mohor în apă, că nu aveai cum. Chema brigadierul. „Cum îl cheamă, mă, pă ăla?” „Alexandrescu”. „Cheamă-l încoa !” „Alexandrescu, te cheamă domnul plutonier!” „Băi, banditule!” În clipa în care a rostit *banditule* laba era data, de tă dădea jos. „Zici tu că sunt eu al dracului. Ce fir e, mă, ăsta?” „Dă orez, domnu plutonier.” „Dă orez, da! l-ai scos afară. Hai să intrăm în apă!” Și venea pă unde culesăsem eu. „Ăsta ce fir e, mă, care l-ai luat tu?” „Dă mohor, domnu.” „Deci tu scoţi firul de mohor, scoţi orezul şi laşi mohorul în apă! Cum să numeşte, mă, ăsta? Spune tu cum să numeşte treaba asta? Să numeşte, măi, sabotaj?”

Şi avea normă: din 200 de inşi câţi plecam într-o brigadă, 20-30 de inşi îi lăsa la poartă. „Tovarăşe comandant, ăştia au făcut cutare lucru”. Urma invariabila pedeapsă: 7-9 nopţi de izolare, de carceră, cu drept de muncă. Adică te ducea seara la atelierul mecanic, îţi bătea lanţurile la picioare, cătuşele la mâini şi te ducea unde era o clădire specială de carceră, într-o caşimeră, cam jumătate din asta aşa, eram vreo 30 de inşi. Cum puteai să dormi? Pă nimic! N-aveai pat, n-aveai nimic. Ne aşezam şi noi în fund, unul în faţă cu altul. Eu puneam capul pe umărul lui drept şi el punea capul pe umărul meu stâng. A doua zi îţi tăia lanţurile şi cătuşele. La muncă, iară, zece ore.

Ş.E. Era dreptul de muncă...

V.A.După, după două nopţi erai terminat, nu mai puteai să...nu puteai să...

Ş.E. Mâncare?

V.A. Raţia de mâncare redusă, ce-ţi dădea? O mămăligă, o bucat de mămăligă la prânz cam cât un pachet dă ţigări, o fiertură dă...invariabila ciorbă dă gogonele şi ...de varză ă îmi dădea arpacaş din ăsta făcut cu subproducte din astea animale, în care găseai câte un ochi, găseai câte o copită...găseai câte-o..ă....intestin necurăţat... Aşa... Ăsta era regimul. Iar comandantul lagărului unde am fost eu prima data, la Luci-Giurgeni, a murit acum câteva luni. A locuit pe Calea Bucureşti aici.

Ş.E. Deci era piteştean!

V.A. Nu era piteştean, era argeşean. Domnul colonel Ioaniţescu Alexandru îl chema, care fusese şi comandantul puşcăriei de aicea o perioadă, după 70, după 70, după care... ă...iar fiul lui este unul dintre marii oameni de afaceri ai acestui oraş...

Ş.E. Mda, n-am ştiut...lucrurile acestea...

V.A. Da...

Ş.E. Familia dumneavoastră a ştiut că aţi fost arestat? Cum a aflat? Familia? Tata? Mama? Că aţi fost arestat.

V.A. N-a aflat nimenea! Au văzut că nu mai vin acasă!

Ş.E. Şi ce au gândit? Ce ziceau?

V.A.Când au venit ă...s-a aflat că ne-a arestat. Tatat s-a dus ă…Avea un prieten, tot dă la mine d-acolo din sat, era avocat în Bucureşti, a luat legătura cu ăla. Eu, dacă aveam posibilitatea să comunic cu tata: „domne, nu mai cheltui o grămadă dă bani cu avocatul. Condamnările sunt deja fixate de securitate n-are rost să...”

Ş.E. Procesul era aşa, un simulacru..

V.A. Şi...Şi...4 ani şi 8 luni, cât am stat efectiv în închisoare, n-au ştiut de mine unde sunt, nici un vorbitor, nici un fel de contact cu familia şi nu numai eu şi toţi ceilalţi, şi toţi ceilalţi ...

Ş.E. Şi unde aţi fost? La Balta Brăilei. Pe urmă?

V.A. Am fost ...ă...la Luciu Giurgeni, Salcia, Grădina, Stoeneşti. La Salcia, din cauza mizeriei, şi din cauza condiţiilor insalubre de viaţă, s-a declanşat o epidemie de febră tifoidă, în secolul 20! Febră tifoidă. D-a intrat în panică ş-ăştia, şi singura perioadă dă...hai să zic aşa, dă viaţă omenească, a fost când ne-am îmbolnăvit de febră tifoidă şi ne-au dus la spitalul din Constanţa. A dezafectat..un..spital din Constanţa şi ne-a dus acolo, care într-adevăr, medicii şi surorile de acolo s-au purtat dumnezeieşte cu noi, dumnezeieşte cu noi! Cu mâncare bună!

Vă daţi seama, după 2-3 ani să vezi că poţi să mănânci o macaroană cu brânză sau un lapte sau...că eram toţi la regim, la regimul de tifici, de febră tifoidă. Aşa...Ne-a refăcut şi, de acolo, ne-a trimis la Stoeneşti, aşa-zis lagăr de refacere cumva.

Bun! A trecut perioada asta şi am mers la Gherla şi, la Gherla, am stat ultimii doi ani, în care am lucrat la fabrica de mobile din Gherla. Şi ...în...când s-a dat totuşi decretu, mare decretu ă ...din 1964, când s-a dat drumul la toţi deţinuţii politici, Gheorghe Gheorghiu Dej a fost obligat să ă..a fost obligat să...dea drumul la deţinuţi politici că începuse... începuse Occidentul să...

Ş.E. Eram deja membri ai Naţiunilor Unite.

V.A.Aşa, începuse Occidentul să ...cu presiuni externe şi n-a avut încotro. Plecase ruşii din ţară, era armata de ocupaţie...

Ş.E. Da, în 1958.

V.A. Plecase din ţară şi...atunci s-a mai slăbit. Bun! Da, asta, ca să zic aşa, că am ieşit din închisoare, dar, urmărit şi persecutat am fost până în 1989. Facultate nu mi s-a mai permis să fac! Atâta am putut să fac după, după ce am ieşit de acolo, o şcoală postliceală tehnică de trei ani.

Ş.E.Da...

V.A. Da!

Ş.E.V-a anunţat aşa: „Mâine veţi fi eliberat!” sau cum aţi primit vestea eliberării?

V.A. Da nici vorbă să ştim! Lucram la fabrica de la Gherla, la fabrica de mobilă şi, în ziua, în ziua de 13 aprilie, când mi-a dat drumul, aşteptam să intru în schimbul doi la fabrică şi, pe la ora asta, aşa pe la ora asta, eram în cameră acolo, în celula aia. Era separate: ăştia care munceau în fabrică şi faţă de ăştia care stăteau pe celulă. A venit şeful de secţie, plutonierul care răspundea de secţie, cu grefierul, care era civil: „Cioc! Cioc!” A deschis uşa: „Cutare, cutare, cutare, cutare! Bagajul şi hai afară!”

Primul lucru care l-am crezut, am crezut că ne mută în altă parte, ori în altă cameră, pă acolo prin penitenciar, sau ne duce unde mai au ei nevoie de muncă. Şi ne-au dus în ...într-o hrubă mare, acolo, într-o sală aşa. Adusese din tot penitenciarul. Pă unii atunci îi vedeam pentru prima dată. ...Şi ne-a zis că „partidul şi guvernul, în nemărginita lui generozitate şi mărinimie, uite, ne mai dă încă o şansă, posibilitatea să ne integrăm în societate, să...”

Doamnă, mie care mi se părea o utopie, că după pa… cinci ani de puşcărie ăă pierzi noţiunea de libertate, trăieşti cu nişte, numai cu nişte amintiri ale vieţii libere, exact cum aveam senzaţia.... aşa cum îmi imaginez eu că ar fi acuma prin America, prin New York, sau mai ştiu prin ce dracu’, prin Insulele Hawaii sau într-un loc din ăsta paradisiac, aşa mi se părea mie că e afară. Nu ştiu cum ...ăă

Ş.E. Că nu veţi ajunge niciodată acolo...

V.A. Da, da. Aşa e.

Ş.E. Cam aşa ceva.

V. A.Da, da…

Ş.E. Vă obişnuiserăţi cu viaţa din detenţie...

V.A.Bun! Şi încă un episod pe care vreau să vi-l relatez. Aveam în închisoare acolo un... era mai mare ca noi. Deci eu făcusem deja 23 de ani acuma după mm...era cu noi în închisoare un fost pilot de vânătoare, nea Toni Popovici, fost pilot de vânătoare care în ...în timpul războiului, în timpul războiului era pilot militar. L-a pus dracul să dărâme nişte avioane sovietice, că eram în războiul cu ruşii. Într-o luptă aeriană, a doborât câteva avioane sovietice. Decorat de Hitler, că eram aliaţi cu nemţii atuncea, cu Crucea de fier, decorat, aşa,

condamnat 10 ani pentru exces de zel în războiul dus împotriva armatei sovietice.

Ş.E.Da, paradoxal....

V.A. Ei, când l-a arestat pe el, avea 24 de ani. Ghinionul lui că fusese condamnat 10 ani. Luat prin prin 44-45 arestat, ă...64-65 avea ...aproape că făcuse toată puşcăria, da, mă rog, aşa că s-a încadrat în decretul ăsta. Ei, când l-a arestat pe el, era şi el proaspăt însurat. Soţia lui era gravidă când l-a arestat pe el. Ei, acest om, timp de 10 ani n-a ştiut dacă are băiat sau fată!

Ş.E. Nici măcar atâta lucru!

V.A. N-a ştiut dacă are băiat sau fată! N-a ştiut dacă mai trăieşte maica-sa, mai trăieşte familia...Bun! Hm...a fost o perioadă înainte dă 59 în care cei deţinuţi politici, care lucrau în minele ...să muncea peste tot unde era muncă grea cu deţinuţi politici, care lucrau în minele de plumb de la Cavnic, Baia Sprie ă...în..

Ş.E. În Maramureş...

A.V. În Maramureş, p-acolo da...Un 5% sau nu ştiu cât din producţia muncii lor li să depunea lor într-un cont. La eliberare li se dădeau aceşti bani. Şi, mă rog eu, după nu ştiu câţi ani de muncă p-acolo, l-a eliberare le-a dat vreo...o sumă derizorie, nu ştiu cât. Bun! Când le-a dat drumul a fost şi el, el bucureştean fiind. Avea o oarecare simpatie pentru mine şi pentru mai mulţi, na! Eram mai tineri decât el, oricum. Atunci când ne-a dat biletele de eliberare, ne-a dus la gara Apahida de lângă...

Ş.E. Cluj…

A.V. Cluj. P-acolo, acolo.Venea un tren. Ne-a dat foi de drum pentru clasa a doua, venea un tren internaţional de la Viena, Budapesta, nu ştiu de unde venea, care avea vagon restaurant. Şi pe mine şi pe încă vreo doi zice: „Băi, nu plecăm cu personal" - ne dăduse pentru personale, să nu ne urcăm în trenuri din astea internaţionale, că arătam ca vai de capul nostru...

Ş.E. În ce eraţi îmbrăcaţi? Mai aveaţi haine civile?

A.V.Hainele pe care le-am avut când ne-au arestat, care au fost ani de zile aruncate prin diverse magazii, mucegăite, rupte... Cu ce să te îmbraci altceva? Parcă eram... aurolacii sunt îmbrăcaţi încă bine comparativ cu noi.

Ş.E. Dar hainele dumneavoastră chiar ale dumneavoastră erau?

A.V.Păi cu alea!

Ş.E. Păi erau păstrate bine!

V.A. Păstrate, şifonate. „Ia-ţi, mă, de aicea, asta!" Ţin minte că m-a arestat fiind august în ziua de Sfânta Maria. Nu aveam decât o cămaşă cu mânecă scurtă, o pereche de pantaloni de doc şi nişte tenişi. Cu ăia m-am îmbrăcat în aprilie! Aşa eram eu îmbrăcat! Destul de frig…

Ş.E. Da. În zona aia.

V.A. Da. Bun!

Ş.E. Eraţi în gară la Apahida...

V.A.Văzând că oprea iară la vreo oră după ce pleca personalul ăla cu care au plecat ceilalţi, că opreşte în Apahida timp de două minute şi internaţionalul ăla... pe mine şi vreo doi-trei băieţi, zice „Băi, hai, mergem cu ăsta, cu internaţionalul ăsta!" Avea el bănişorii lui, nu ştiu cât o fi avut. S-a dus el şi ne-a luat tichete, supliment de viteză şi locuri, şi ne-am dus cu trenul ăla acolo. Hai la vagonul restaurant. Ei, noi, care, noi, care de 4, de 5 ani nu mai văzuserăm, dar el de 10 ani nu văzuse cum arată o sticlă de bere! Nu văzuse cum arată o napolitană sau, ştiu eu, o cafea naturală sau un ceai sau un pahar de vin sau un cogniac sau ceva! Vagon din ăsta, unguresc, elegant, luminat, mirosea, mirosea frumos înăuntru. Hm. Ăla, şeful vagonului...ne-a văzut...Să plecăm de acolo! Că nu e de nasul nostru aşa ceva! Ăsta, Toni, ştia parcă engleză, era un tip doxat. Îi explică ăluia că vrea aşa, o sticlă dă…, că vrea tot raftul ăla de acolo de băutură. „Nea Toni, stai domnule puţin, că nu e de nasul nostru!"

Am luat o sticluţă din alea. Erau pe vremuri nişte sticluţe aşa curbate, de se mulau, de se putea băga în buzunarul din spate al pantalonului, aşa, curbate, un pic. Hm...Bineînţeles, că, după primul gât, eram, parcă… eram drogaţi, nu mai ştiam de noi...

La altceva vream să ajung. Am venit noi aşa... Când am ajuns în Ploieşti l-am văzut pe nea Toni că se cam întristează, că se cam agită, se cam nelinişteşte. „Ce e, nea Toni?" „Băi, zice, mie mi-e şi frică să mă duc acasă..." Zice: „Mergi tu cu mine până la mine acasă. Nu ştiu, te trimet înainte, o mai fi strada, n-o mai fi strada, o mai fi casa, o mai trăi cineva dintre ai mei... Nu ştiu"... Locuia pe strada Eroului numărul... nu mai ştiu care număr, undeva pe lângă Foişorul de Foc. Mă rog, am ajuns în Bucureşti, ne-am urcat într-un autobuz. Am ajuns p-acolo. Da, zice, încă nu e demolat. „Băi, zice, uite, prima la stânga sau la dreapta, sau la stânga e strada." Pe colţ era o cârciumă, un bufet din ăsta, o bombă. Era o bombă ordinară.

(*Se întrerupe interviul, intrând în sediul AFDPR un al fost deţinut, "nea Mitu", anume domnul Ioan T. Dumitru).*

V.A. „Băi, zice, du-te tu şi vezi care e treaba pe acolo. Eu te aştept aicea, în bomba asta, în cârciuma asta. La numărul 4."

Mă duc. O căsuţă, căsuţă cu o curticică, cu piatră pe jos, o căsuţă măruntă. O femeie mai în vârstă, în curte, spăla, în albie de lemn, pusă pe o capră d-aia. Intru eu, „Săru-mâna, doamnă!" Tuns chilug, îmbrăcat cu alea mizerabile pă mine, pline de mucegai. Cam aşa. „Dane, Dane!" iarăşi striga şi a ieşit un băieţel, de vreo nouă ani, aşa. „Vezi, e în frigider cutare. Dă-i!" „Nu, doamnă, n-am venit să cerşesc!" Zic: „Familia Popovici aicea locuieşte?" „Da cine eşti dumneata?" „Doamnă, mă numesc Alexandrescu", zic. „Vreau să vorbesc cu cineva din familia Popovici." „Da, pe mine mă cheamă Popovici". Zic: „Aveţi un băiat care a fost pilot." „Nu îmi mai trezi amintiri, băiatul meu e mort de mult, i-am făcu parastase, i-am făcut pomană, i-am făcut aşa. aşa, aşa…"

„Doamnă, eu vin din închisoare, eu nu l-am cunoscut pe fiul dumneavoastră, dar m-a rugat un alt deţinut politic să trec aicea, să vă spun că este în viaţă".

„Fii, domne serios, copilul meu e mort, altfel mi-ar fi scris, altfel mi-ar fi făcut nu ştiu ce, nu ştiu cum. Uite, ăsta e copilul lui şi nu ştiu ce..."

„Doamnă, zic, eu prea multe nu ştiu", dar zic: „Aicea, undeva, am un prieten. Mă aşteaptă domnul ăla care nu a avut curaj să vină aici să vă spună şi am venit eu. Să meargă copilul cu mine." „Ia, vezi, Dane, unde e. Domne, da aduci copilul înapoi". „Sigur că da. Uite, vă las..."

I-am lăsat biletul ăla de eleiberare, ce dracu' mai aveam şi eu pe acolo-şa şi, când am intrat în cârciumă cu copilul, distanţa era la vreo 50 de metri, să zic aşa, când m-a văzut nea Toni că intru...ţinând aşa de umeri un copilaş şi-a dat imediat seama. Doamnă, a scos un urlet cum scoate vita aia înjunghiată în abator! S-a speriat copilul. „Copilul meu! Te cheamă... Cum te cheamă?" Nu ştia nici cum îl cheamă pe fiu-său! „Hai, nea Toni, să mergem, uite, e mama dumitale aicea, spală, în curte".

Copilul parcă era căzut din lună! Nu ştia cum să reacţioneze, cum să procedeze! El, pe taică-său, îl ştia numai din nişte poze, cu zece ani în urmă!

Când am intrat în curte, maică-sa, când ne-a văzut, a leşinat, a picat jos. A venit o vecină. Noroc că altă vecină, aia, a chemat altă vecină, care era asistentă medicală, nu ştiu pe unde, i-a făcut o injecţie, şi-a revenit. Maică-sa, adică nevasta lui Toni, divorţase, divorţase după câţiva ani de închisoare de-ai lui. Nu i se comunicase divorţul în închisoare. Aia se recăsătorise, şi avea doi copii cu al doilea soţ şi pe ăsta mic îl creştea bunica sa. Astea au fost dramele… La care eu am plecat, nu n-am mai stat...

Ş.E. Şi când aţi ajuns acasă...?

V.A. Eu m-am dus întâi la Bucureşti. În Bucureşti mama mea avea, are, că trăieşte încă unchiu-mieu ăsta, inginer la Inpromet, pe Calea Victoriei, chiar lângă Palatul Telefoanelor, când cobori strada aceea către Sala Palatului, aşa. Era acolo Inprometul, lângă magazinul „Muzica". Mă duc la Impromet, acolo, şi… şi portarul. Zic: „Domne, acum vreo cinci ani de zile lucra la dumneavoastră un domn, Neagu Vasile. Mai lucrează aicea?" Se uită ăla la mine: „Când ai venit şi cât ai făcut?" „Ce să fac, domne? N-am… " „Domne, nu te jena de mine! Mie mi-au murit doi copii la Canal, doi copii la Canal, acolo. Domn Neagu, veniţi până la poartă."... Din holul ăla mare, acolo, erau nişte scări care urcau către etaje. Când a ajuns acolo unchiu-meu ă...în capătul scărilor, a căzut în fund şi a lunecat pe scări până jos. A venit ca pe sanie... „Silică", că Vasile mă cheamă şi pe mine, Sile, îmi spunea, mă ia, mă pupă, mă... eu eram obosit, că toată noaptea venisem pe tren. Când m-au arestat, unchiu-meu nu era căsătorit. Între timp, se căsătorise. El avea o garsonieră micuţă, undeva, prin Piaţa Romană, se mutase la casa soţiei lui, a mătuşă-mi, cu care stă ş-acuma. S-a dus, s-a învoit la şeful lui, şi a mers cu mine afară. Prima întrebare: „Eşti sănătos?" „Ştiu eu cât oi fi? Cine şi-a făcut vreo analiză?! Da, mă rog, sunt bine, ce să mai..." Şi e frate cu mama, şi mai are încă o soră, care e căsătorită. Unchiu-meu, ălălaltu, era la Alexandria, şef contabil la o întreprindere p-acolo. Îi dă telefon lui nea, băi nea Ionică, uite, aşa, aşa, a venit Sile. Du-te acasă şi vezi cum îi spui lui nea Costică, cum îi spui Marioarei, pregăteşte-i şi... În sfârşit, a venit, m-a ţinut el până a doua zi la Bucureşti şi îmi spune: "Bă, dacă tu mai stăteai acolo şase luni de zile, pe maică-ta n-o mai găseai. N-o mai găseai! A stat internată şi pe la numărul 9, începuse s-o ia razna, tot timpul vorbea cu tine. Ă...Lua tabloul, pozele tale, şi vorbea cu ele!"

Ş.E. Aţi fost singurul copil la părinţi?

V.A. Mai am un frate, mai am un frate.

Ş.E.Da.

V.A. Mai mic ca mine. Deci, eu aveam 18 ani, frate-meu avea 15, când, aşa. Şi m-am dus a doua zi, a doua zi m-am dus acasă, cu trenul, de la Bucureşti. Acolo, în gară, la Alexandria, m-aşteptau unchiu-meu ăsta cu care vorbise, cu o maşină. Şi mie îmi era nu ştiu cum să mă duc acasă. Parcă nu aveam curaj să mă duc acasă. Pregătise tata acolo o masă cu rudele pe care le aveam… În sfârşit! Ei,

a venit doi nemernici din sat, din ăştia, informatori de securitate, fără pic de jenă, fără pic de jenă, fără pic de bun simţ! S-au aşezat la masă şi, de când am ajuns eu până la ora unu noaptea, nu au plecat de lângă noi! N-au plecat de lângă noi!

Ş.E. Ca să asculte ce spuneţi, ce...

V.A. Să vadă ce ...cum se face. Cum am fost primit, reacţia celor care mă cunoşteau...

Ş.E.Da.

V.A. Da…

D.G. Cum s-au purtat cei din jurul dumneavoastră?

V.A. Poftim?!

D.G. Cum s-au purtat cei din jurul dumneavoastră?

V.A. Mai tare, că eu nu aud!

D.G. Cum s-au purtat cei din jurul dumneavoastră?

V.A. Cum să se...îţi dai seama! Cei care îmi erau apropiaţi s-au purtat bine, ce să mai. Ă…Începusem eu să mă apuc să învăţ. Eu, la facultate, nu m-au primit! Am făcut o şcoală tehnică de metrologie. Ă... Mi-a dat o repartiţie, la Galaţi. Am lucrat acolo un an de zile şi, având o altă rudă aici, în Piteşti, la un revelion, venind aicea, unchi-meu ăsta era directorul economic pe la Tananţi, Fabrica aia de tananţi, de-acolo, şi mi-a luat acolo un transfer şi am venit aici. Acolo n-aveam casă, n-aveam ...şi aşa am ajuns eu în Piteşti. Ei, şi până în 89 am fost tot timpul urmărit.

Ş.E. Aţi reuşit să vă refaceţi viaţa, să vă căsătoriţi?

V.A.M-am căsătorit, m-am căsătorit, am avut un eşec şi în căsnicie, m-am căsătorit cu cine nu trebuia. Am un copil cu singura soţie care am avut-o…

Ş.E. Să vă trăiască!

V.A.Băiatul e poate singura mea bucurie!

Ş.E. Dar n-a suferit copilul de pe, că aţi avut dumneavoastră un dosar?

V.A. Doamnă, cum să vă spun, în ’89 băiatul meu avea 12 ani.

Ş.E. Era prea mic.

V.A. Era micuţ. Era micuţ.

Ş.E.Da.

V.A. Era prin ciclul doi. N-avea... A venit ’89 şi aşa a putut să intre la liceu. P-ormă a ajuns la facultate!Ă, e ziarist, aicea, în oraş, are un ziar al lui care conduce ...

Ş.E. Foarte bine!

V.A. Şi asta e...Şi după aia, în ’89, mă mai întâlneam cu securistul care răspundea dă mine, că am lucrat la Combinatul Petrochimic şi la Fabrica de cauciuc, la cauciuc. Şi, şi mă întâlneam cu securistul de la Cauciuc după 89. „Bă, Vasilică, de mult vream să te întâlnesc, bă, băiete, bă, băiete, îmi porţi, bă, pică mie?”

Ş.E.Asta am vrut să vă întreb şi eu.

V.A. Domnu Penescu, dacă vă port pică sau nu o să vă daţi singur seama din ce vă spun acuma. Zic: În două rânduri, uite am ajuns la 50 de ani ă..am vrut să plec şi eu într-o excursie, nu în America, nu în Japonia, nu în Statele Unite, sau mai ştiu eu unde. Până colea, la Ruse, să trec şi eu, să trec şi eu ă... Dunărea, la Giurgiu, să mă duc până la Ruse, să-mi iau un pachet de ţigări BT, să mă întorc înapoi. Nu mi-aţi dat viza. Azi în cât e?

Ş.E. 13.

V.A.„Păi, bă, Vasile, nu să putea, bă! Nu să putea, bă! Că tu ştii, mă, cine sunt ăştia?” Păi zic: „Ăştia eraţi dumneavoastră, domne! Şi nu eraţi plutonier major sau sergent. Eraţi colonel! Aveaţi puterea de decizie...” Zic: „Mai mult, (*intră în sediul A.F.D.P.R., domnul Ioan T. Dumitru, un venerabil domn de 92 de ani, fost deţinut politic şi dumnealui, n.n.*) îi chemaţi pe Panciu, pe Damaschin, pă cutare, pă cutare, pă cutare, să dea extemporale despre mine!” „Păi eram obligat, că trebuia să dau şi eu mai departe!!” Zic: „Nu asta mă supără astăzi, o înţeleg! Dar le sugeraţi...” Nu-i lăsa pe ei să scrie ce vrea. „Le sugeraţi ce să să scrie în alea. Atunci că nu vă mai întrebaţi alea!”

Ş.E. Dacă vă port pică sau nu...

V.A.Asta este!

Ş.E. Da. Ă...Despre „Experimentul Piteşti”, despre ce s-a întâmplat aici la Piteşti, când aţi aflat dumneavoastră?

V.A. Păi... are loc în fiecare an aici în Piteşti un simpozion, în fiecare an.

Ş.E. Dar înainte de asta nu ştiaţi nimic după ce aţi ieşit din închisoare, sau înainte?

V.A. Nu, nu.

Ş.E. Deci aţi aflat abia după ce s-a organizat ă...

V.A. Da, da, da. Ă..Am auzit eu prin închisoare, dar „experimentul Piteşti” a avut loc între 49 şi 52.

Ş.E.Da.

V.A. Ori eram copil eu pe vremea aia şi nu ştiam… Nu.

Ş.E. Şi nici mai târziu, în anii 60, n-aţi aflat nimic-nimic despre ce se întâmplă la Piteşti.

V.A.Despre experimentul Piteşti vă poate relata foarte multe lucruri domnul profesor Popa Ilie, care este profesor universitar aici, este preşedintele Fundaţiei „Memoria”, o fundaţie „Memoria”, care organizază ...

Ioan.T. Dumitru: Simpozioane anuale.

V.A. Acest simpozion numit „Experimentul Piteşti”. E şi pă internet.

Ş.E. Am fost şi eu anul trecut cu o lucrare la „Experimentul Piteşti”.

V.A. Aţi fost, nu? Şi pe internet găsiţi...

Ş.E. Pe noi ne-ar interesa aşa; martori, supravieţuitori sau ce se ştie, ce se ştia despre „Experimentul Piteşti”, în perioada aia sau după.

I. T. D: Doamnă, noi nu am fost în interior, nici eu, nici el. Eu am făcut aicea la puşcărie, dar în 47, 48, la Aiud, pă urmă m-au mutat. Nu am apucat noi experimentul Piteşti.

V.A. Cred că v-a căzut în mână destul de multă literatură despre ...

Ş.E. Am mai citit, da.

V.A. Literatură despre perioada comunistă, despre închisori şi dă nu ştiu ce ă... da.... Domnul Popa Ilie cred că are material, multe despre…

Ş.E. Dumnealui n-a fost la Piteşti, nu?

V.A. Poftim?!

Ş.E.N-a fost închis la Piteşti?

V.A. Cine?

Ş.E.Domnul Popa!

V.A. Păi e tânăr, doamnă! Dânsul e tânăr!

I.T.D. E profesor universitar!

V.A. Nu cred că are 50 de ani!

I.T.D.Are 56-57. Aşa.

Ş.E. Aţi cunoscut pe cineva care a fost închis la Piteşti şi care a fost supus „Fenomenului Piteşti”?

V.A. Doamnă, există un domn, dar care, care n-a fost. El, probabil, datorită şi vârstei, îşi imagineează. Domnul Aristide Ionescu, dar el n-a fost, n-a fost ă...

I.T.D. Dar el spune c-a fost!

V.A. A fost închis în perioada când a fost „experimentul”, dar a fost pe la Gherla, n-a fost ...El fabulează că a avut de-a face cu Ţurcanu, sunt nişte chestii pe care le-a postat el pă...

Ş.E. Pe internet, nu?

V.A. Dacă bateţi „Aristide Ionescu”...

Ş.E. Da, da.

V.A. Aţi văzut, nu?

I.T.D: Dacă vreţi vă dăm telefonul lui şi vorbiţi cu el.

Ş.E: Mai vrea să stea de vorbă cu ...

I.T.D: Da, da, da, stă de vorbă.

V.A. Îi e drag să stea de vorbă.

I.T.D.: Dă-i telefonul lui.

Ş.E. Ne vom nota lucrurile acestea. Deci n-aţi cunoscut nici o persoană care a fost supusă ...

I.T.D. Noi nu fabulăm, doamnă!

V.A. A mai fost, dar nu din Piteşti, nu din Piteşti. Mai sunt. Unu ...domnu profesor sau doctor, nu ştiu ce este, dar e de pe la Focşani, care vine în fiecare... Nici nu mai ştiu cum îl cheamă.

Ş.E. Da.

I.T.D. Dacă luaţi legătura cu ....şi el vă spune că a fost la Piteşti, dar să ştiţi că nu a fost.

Ş.E. Mulţumim!

I.T.D. Dar nu-i spuneţi de la noi că ...

Ş.E. Nu, nu, nu!

I.T.D. Imediat vă dă telefonul lui.

Ş.E. Imediat că am aici (ceva de scris).

V.A. Uitaţi, notaţi-vă telefonul lui Aristide.

Ş.E. Da.

V.A. Că dânsul a mai dat pe la BBC interviuri din astea. (*Este dat numărul de telefon pentru domnul Aristide Ionescu.*)

Ş.E. Mulţumesc mult de tot! Şi băiatul mai are să vă pună o întrebare.

V.A. Hai, zi, zi, flăcăule!

D.G. Ce ar trebui să înveţe tinerii astăzi despre experienţa dumneavoastră?

V.A. Ă?

D.G. Ce ar trebui să înveţe tinerii, astăzi, despre experienţa dumneavoastră?

V.A. Măi, în primul rând, tinerii din ziua de astăzi cred că ar trebui să ştie tot ce s-a întâmplat, ca atuncea când ă...eu ştiu, mulţi dintre voi veţi ajunge să aveţi o putere de decizie în ţara asta, înţelegi, să nu lăsaţi să se întâmple crimele şi nenorocirile care au fost. Înţelegi? Ă...Nimeni nu este împotrivă ca să vă trăiţi tinereţea, pentru că e de-nţeles. Pe vremea mea nu erau ă...eu ştiu, cluburi din astea sau discoteci sau muzică ă… ă… rap, sau nu erau rockeri, nu era nimic...aşa. Era altceva. Aşa. Eu trăiesc cu muzica anilor mei. Mie muzica asta de acum nu-mi spune absolut nimic. Aşa! Însă să fiţi, să fiţi, să fiţi demni, să vă respectaţi! Ă…pe cei din jurul vostru, înţelegi, şi să priviţi cu seriozitate tot ce faceţi! Să vă feriţi de rău! Cât puteţi, să faceţi bine! Să învăţaţi carte! Aşa!

I.T.D: Vorba lui Lenin: „Învăţaţi, învăţaţi, şi iarăşi învăţaţi!” Să ştiţi că a avut dreptate. Noi trebuie să luăm de la toţi punctele de vedere.

V.A. Să vă realizaţi din toate punctele de vedere, punctele voastre de vedere. Şi neapărat să ştiţi ce s-a întâmplat, ca să nu se mai repete ce a fost!

Ş.E. Mulţumim mult de tot!

Sunteţi da acord ca datele acestea să rămână la arhiva Institutului de Istorie Orală din Cluj?

V.A. Cum să nu!

Ş.E. Şi transcrierea interviului şi tot.

V.A. Evident, evident! Cum să nu! Nu-i nimic de ascuns!

Ş.E. Muţumim mult de tot! Muţumim mult de tot!

365 de ani de la zidirea bisericii domnești din Pitești

drd. Octavian DĂRMĂNESCU

Sfințită pe 13 mai 1656, biserica domnească „Sf. Gheorghe" din Pitești sărbătorește, în aceste zile, 365 de ani. Potrivit consilierilor municipali piteșteni de acum un veac și jumătate, prin construirea acesteia aici de către voievodul Constantin Șerban, târgul cvasi-anonim a fost ridicat la rang de oraș. Ei spuneau: „Considerând că datorăm toți respect răposatului întru fericire Domn român C. Șerban Basarab Voevod fondator al Comunei Urbane Pitești și al acestei biserici"[1]. Nu cunoaștem însă baza istoriografică a argumentației lor; bănuim că decidenții, dacă nu cumva au primit informația pe cale orală, au intuit simplu acest lucru. Această știre veche obligă și astăzi comunitatea la o mai atentă aplecare asupra vechilor ei lăcașe de cult: la Pitești, biserica a girat statut social târgoveților, înscriind un simplu toponim pe harta care contează. Biserica este sora mai mare cu doi ani a actualei catedrale patriarhale. Co-ctitoră, Doamna Bălașa, soția lui Vodă, a rămas în vechiul mental colectiv românesc ca una dintre Doamnele pioase, de pe urma ei păstrând-se la Târgoviște cel mai vechi spital muntenesc. Biserica piteșteană este prima cu pridvor supraetajat de la noi și unică în privința dantelăriei turlei mari. Așadar, un primat și un unicat la Pitești.

Încă de la început, ea a fost un focar de credință și de cultură veche românească. În 1876, în spiritul snob din timpul regalității, i se construiește o clopotniță inestetică și este tencuită. În 1944, este

bombardată. Comuniștii vor să o demoleze, dar se răzgândesc, grație intervenției patriarhului Iustinian și a echipei de la D.M.I. Marele arhitect restaurator, Ștefan Balș, o redă comunității și istoriei vechii arhitecturi românești în 1968, când se redeschide cultului – pentru misiunea lui grea, pentru acuratețea și viziunea prestată, va primi chiar un premiu. De atunci, restaurarea de la Pitești este un etalon în branșă.

De fapt, biserica domnească din Pitești continuă reprezentarea aici a celei a lui Matei Basarab, distrusă în răscoala seimenilor (1653-1655). Urgența rezidirii ei atestă la Pitești un interes al domniei pe care, valoric, încă nu îl putem considera la proporțiile reale. La rându-le, clericii respectivelor lăcașe fac parte – chiar și numai prin formația intelectuală – din patriciatul urban, singurul segment social urban căruia îi pretindem o minimă instrucție. Iată, așadar, un motiv rezonabil în a cerceta orașul medieval românesc prin prisma instituțiilor lui religioase.

Asupra vechiului lăcaș s-au aplecat câțiva cercetători. În 1885, parohul Nae Boerescu, la ordinul circular al episcopiei, întocmește *Synodiconul Bisericei cu hramul Sfântul Gheorghe din coloarea roșie din orașul Pitești*, manuscris pe un tipizat al Mitropoliei. În 1886, primăria cerea epitropiei date istorice mai de seamă despre catedrala „Sf. Gheorghe”, dar răspunsul era minimal, o pisanie și justificarea că actele sunt relativ noi, de secol XIX[2]. Urmează rapoarte minimale, cerute periodic, dar lipsite de detalii. În 1934, episcopul Nichita Duma, care dorea o monografie a eparhiei, cere și partea a II-a a monografiei bisericii domnești din Pitești, fapt din care deducem că un cleric de aici, foarte probabil parohul Marin Preotescu, întocmise deja una, minimală, bineînțeles[3]. Urmează lucrarea de licență a avocatului St. Ștefănescu, intitulată *Biserica Sf. Gheorghe – monument istoric*, întocmită sub îndrumarea profesorului Petre Constantinescu – Iași[4]. Nepublicată, lucrarea s-a pierdut în mod regretabil –Facultatea de Teologie din București nu o mai are în arhivă.

După cum însuși mărturisea, părintele paroh Marin Braniște, reputat istoric local, a dorit să întocmească o monografie a bisericii din centrul orașului Pitești[5]. Oricum, meritul sfinției sale legat de această biserică, pe lângă faptul că a ajutat semnificativ la salvarea ei de la demolare, este că a pus la dispoziția arhitectului Ștefan Balș materiale istoriografice din arhivă – inclusiv o micromonografie, obligatorie la dosarul de restaurare –, material pe baza căruia cel din urmă a restaurat radical monumentul medieval în forma de azi[6]. În rest, pe lângă aportul substanțial al lui Nicolae Stoicescu, referință obligatorie a fiecărui monument istoric din țară[7], și a celor două ediții dedicate ansamblului medieval urban de aici, de către arh. Eugenia Greceanu, remarcăm contribuția pozitivă a lui Ion Gr. Rădulescu, *Un monument istoric: biserica Sf. Gheorghe din Pitești*, în „Păstorul Ortodox”, 1939, nr. 11-12 și studiul pertinent și documentat al lui Marius Păduraru, *Vechi lăcașe de cult ale orașului Pitești. Biserica domnească cu hramul „Sfântul Gheorghe”. Cu o referire la un document trecut cu vederea despre ctitorul acesteia*, în „Argesis”, Studii și comunicări, seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, anul XV, 2006, pp. 255-267. O monografie amplă a fost editată electronic în 2017, prin susținerea Centrului Cultural Pitești.

Amplasată ultracentral, biserica domnească este singurul monument care mai amintește de vechiul Pitești. Probabil și ca o compensare a acestei situații triste, sfântul lăcaș este, estetic, o bijuterie. Ea, de fapt, reprezintă întregul oraș. O corabie din cărămidă care trece imperturbabil prin timp, conducând și influențând fiecare generație.

Note:

[1]S.J.A.A.N., fond Primăria Pitești, Dos. 7 (24)/1862, f. 105-107.

[2]Arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe” din Pitești (în continuare, Arhiva... domnești), Dos. 1 (Corespondența 1878-1892), f. 288.

[3]*Ibidem*, Dos. 1/1934, f. 42.

[4]*Ibidem*, Pr. Marin S. Diaconescu, „Cartea de Aur a Bisericii Catedrale Sf. Gheorghe din Pitești”, 1956, manuscris, f. 5.

[5]Marin M. Braniște, *330 de ani de la zidirea bisericii domnești Sf. Gheorghe din Pitești*, în „Almanahul Parohiei Ortodoxe Române din Viena”, 1986, p. 187. Ideea era mai veche. Încă din 1966 dorea să o întocmească, vezi Arhiva... domnești, Dos. 2/1966, f. 25.

[6]Ștefan Balș a consultat și micul articol al lui P. Năsturel, nedatat, în care se indică accidental că D.M.I., în anii 1963-1965, cumpărase, foarte probabil de la un particular, pentru stringentele ei nevoi de documentare în restaurarea monumentelor, fișele Slătineanu, vezi Arhiva I.N.P, fond D.M.I., Dos. 7042, articolul nedatat „Biserica Sf. Gheorghe din Pitești”, de P. Năsturel.

[7]Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România I. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea). Vol. 2: M-Z, indici*. (în contiunare, *Bibliografia*…), Editată de Mitropolia Olteniei, 1970.

Marii proprietari funciari din județul Argeș și patriciatul din orașul Pitești în anul 1857

Aurel RADU[1]

În conformitate cu prevederile stabilite prin Tratatul de la Paris[2] din anul 1856, Divanul Ad-hoc al Țării Românești, din care făceau parte delegați ai bisericii, ai marii boierimi, ai burgheziei și ai țăranilor clăcași, urma ca la 8 octombrie 1857 să-și exprime voința cu privire la organizarea viitoare a principatului.

Pentru desemnarea delegaților, în Buletinul Oficial din anul 1857 s-au publicat liste nominale cu boierii proprietari de moșii mai mari de 334 de hectare (300 falce[3] lucrătoare) din județul Argeș și cu patriciatul urban din Pitești cu drept de a alege deputați în Divanul Ad-hoc al Țării Românești.

În afara contextului social-politic, aceste liste sunt utile pentru cunoașterea marilor proprietari funciari din județ, alături de alte surse documentare editate[4], precum și pentru dinamica patriciatului urban de la mijlocul secolului al XIX-lea. Între reprezentanții patriciatului urban, regăsim numele mai multor greci împământeniți: Moraitu, Nicolopol, Papadopol, Teodoridis, Zisu etc., precum și numele unui armean, Pavel Chehaiaoa. Între orășenii piteșteni, se regăsesc noii profesioniști aflați în slujba statului, adevărați agenți ai modernizării: profesorul Dimitrie Șerbănescu de la Școala Națională de la Pitești, inginerul civil Ioan Livaditu și avocatul public Nae Apostolescu. Pe listă se aflau 33 de meșteșugari și negustori, căpetenia corporației meșteșugarilor (starostea) fiind Toma Ștefănescu.

În anul 1857, când administrator al județului (prefect) era T. Brătianu, cel care a efectuat și înscrierile în listele electorale în temeiul declarațiilor verbale, orășenii piteșteni în frunte cu comerciantul Panait Hagiulea (scris și Haciulea) și Nicolae Apostolescu (avocatul public) se solidarizează și cumpără în oraș o prăvălie în valoare de 30.000 lei pe numele lui Dimitrie Brătianu, pentru ca acesta din urmă să aibă drept de alegător şi ales în Divanul Ad-hoc. Dimitrie Brătianu se afla blocat la Rusciuc, întrucât autoritățile nu-i permiteau intrarea în țară, însă acest aspect nu a împiedicat solidarizarea patriciatului urban, care, cu majoritate de voturi (97 voturi), îl și alege deputat și delegat al orașului Pitești în Adunarea Ad-hoc. Gestul de solidaritate locală de la Pitești a fost un semnal al solidarității naționale, care a făcut posibilă votarea unanimă a celor patru puncte în Divanul Ad-hoc privind programa națională[5].

***

DISTRICTUL ARGEȘ

Listă de boierii și fiii de boieri proprietari de moșii cu întindere cel puțin de 300 falce lucrătoare, cu venit liber de ipotecă, care au drept de alegători, și din care nu se mai pot alege doi deputați ai districtului Argeș pentru Divanul Ad-hoc. Anul 1857.

1. Paharnicul Mihail Berendei.
2. Postelnicul Ștefan Belu.
3. Paharnicul Costache Perdicaru[1].
4. Aga Ștefan Burchi.
5. Pitarul Enache Cornățeanu.
6. Căpitanul D. Budișteanu.
7. Pitarul Drăghici Budișteanu.
8. Parucicul Nicolae Cătuneanu.
9. Paharnicul Dimitrie Drăgoescul.
10. Paharnicul Ghiță Enescu.
11. Pitarul Grigorie Bădulescu.
12. Serdarul Ghiță Lerescu.
13. Pitarul Ioniță Meculescu.
14. Pitarul Ioan Condescu.
15. Pitarul Ioan Vărzaru.

Listă de boierii și fiii de boieri proprietari de moșii în acest district, cu întindere cel puțin de 100 falce lucrătoare și cu venit, care sunt în drept a alege doi deputați pentru Divanul Ad-hoc, numai dintre proprietari de o asemene condiție, care au moșii cu întindere de 300 falce lucrătoare și cu venit după art. 2 din Înaltul Împărătesc Firman. Anul 1857.

1. Pitarul Niculiță Alecsescu.
2. Pitarul Ioan Nicolopolu.
3. Serdarul Costache Minculescu.
4. Stefan Milicescu, fiul serdarului Ioan Milicescu.
5. Mihăiță Brătianu, fiul răposatului șetrar Ene Brătianu.
6. Conțopistul Ghiță Balotă.
7. Pitarul Petre Teodoru.
8. Pitarul Costache Botea.

9. Ioan Moraitul, fiul d. pitar C. Moraitu.
10. Pitarul Nae Slăvescu.
11. Vistierul Mihai Popescu.
12. Pitarul Pandelie Popescu.
13. Pitarul Nae Balotă.
14. Pitarul Vasilache Urzescu.
15. Pitarul Grigore Chirițescu.
16. Parucicul Petrică Rătescu.
17. Matei Cioranu, fiul medelnicerului Ioan Cioranu.
18. Pitarul Iancu Pascale.
19. Serdarul Costache Vărzaru.
20. Serdarul Pavlică Rătescu.
21. Pitarul Mihalache Predescu.

ORAȘUL PITEȘTI

Listă de locuitorii orașului **Pitești**, rezidența acestui district, care sunt în drept a alege dintre dânșii un deputat pentru Divanul Ad-hoc, după art. 5 din Înaltul Împărătesc Firman. Anul 1857.

1. Pitar Panait Haciulea.
2. Eftimie Nicolai.
3. Nicolae Chirculescu.
4. Nicolae Ștefan, pantofar.
5. Dimitrie Brătianu.
6. Pitar Dimitrie Antonescu.
7. Serdar Toma Furduescu.
8. Eftimie Haciulea.
9. Dimitrie Petrescu.
10. Todor Dobriani.
11. Tache Dobrian.
12. Nicolae Tâmpeanu.
13. Tănase Mărculescu.
14. Andrei Ștefan.
15. Pitar Răd. Paraschivescu.
16. Matache Costandin Moraitu.
17. Tache Ștefănescu.
18. Ioan Ștefănescu.
19. Dincă Pop.
20. Ilarion H. Gheorghe.
21. Ghiță Protopopescu.
22. Alecu Gheorghiu.
23. Pitar Bogdan Mihail.
24. Gheorghe Dinu Merișanu.
25. Petru Dobrin.
26. Dimitrie Buzoianu.
27. Costache Cutcudache.
28. Matache Costea Pop.
29. Petre Nicolau.
30. Ghiță Ganciu.
31. David Pop.
32. Tudorache Costandin.
33. Ioan Chiurculescu.
34. Costandin Stoenescu.
35. Pitar Eftimie Dimitriu.
36. Crăciun Stoiean.
37. Hristea Anghel.
38. Tache Marcovici.
39. Pavlache Marcovici.
40. Ștefan Marcovici.
41. Petrache Ioanidis.
42. Costandin Costea Tolea.
43. Nicolae Ioncea.
44. Costache Ion Popovici.
45. Mihalache Simionescu.
46. Costache Ionescu.
47. Badea Stoenescu.
48. Ioniță Brădeanu.
49. Iancu Stoica.
50. Marin Costandin.
51. Costandin Dinu.
52. Costandin Gagiu.
53. Matei Gheoghiu.
54. Nae Gr. Cojocaru.
55. Marin Stănescu.
56. Barbu Sandu.
57. Mih. Costandinescu.
58. Răducanu Constandinescu.
59. Hristache Mihail.
60. Ioniță Hristea.
61. Teodor Gheorghiu.
62. Tănase Pop.
63. Ioniță Miulescu.
64. Pitar Șerban Vlădoianu.
65. Dimitrie Brădeanu.
66. Pitar Costandin Enculescu.
67. Iancu Petrescu.
68. Pitar Niță Popescu.
69. Ștefan Babic spițeru.
70. Hristea Petrovici.
71. Vasile Anghel.
72. Grigore Vulpescu.
73. Costache Tomescu.
74. Nicolae Mihail Mazâlu.
75. Petrache Mărculescu.
76. Pitar Dimitrie Teodoridis.
77. Mihail Nițulescu.
78. Gheorghe Papadopulu.

79. **Profesorul statului,** Dimitrie Șerbănescu.
80. **Inginerul civi**[7], serdarul Ioan Livaditu.
81. **Avocatul public**[8], pitarul Nae Apostolescu.

Neguțători, patentari de deosebite clase

82. Florea Dancovici starostea.
83. Marin Zaharia.

84. Nicolae Plevciliu.
85. Ioan Rădulescu.
86. Radu Albu patronul.
87. Ioniță Tomescu.
88. Gheorghe Nicolau.
89. Neagu Popescu.
90. Ivan Grejdan Mihail.
91. Pavel Chehaiaoa.
92. Tudor Ioan bogasierul.
93. Zisu Dimitriu.
94. Hagi Tilea Radu.
95. Marincea Țecu.
96. Manole Stoicovici.
97. Iancu Hagi Tudor.
98. Ioan Ștefănescu Nepol.
99. Petcu Teodoru.
100. Ioan Pop.
101. Dumitrache Simion băcanul.
102. Anghel Pană.
103. Tănase Ion Măgureanu.
104. Gheorghe Pop.
105. Costantin Gheorghe Robu.
106. Nicolae Mincovici.
107. Ghiță Ilie Brânză.
108. Matei Popescu.
109. Andrei Grigore Strătilă.
110. Gheorghe Costandin Caraghiulea.
111. Bățulă Ioan.

Starostea de meseriași și delegații

112. Toma Ștefănescu, staroste.
113. Ștefan Ștefănescu, delegat.
114. Ghiță Radu Mareș, delegat.

Biblioteca Academiei Române, Buletinul Oficial, nr. 59 din 1857 iulie 29, p. 234-235.

Note:

[1]Inspector superior, Arhivele Naționale – Serviciul județean Argeș.

[2]Tratatul de la Paris a pus capăt Războiului Crimeii (1853-1856).

[3]Veche unitate de măsură pentru suprafețe agricole, folosită cu precădere în Moldova, echivalentă cu circa un hectar și jumătate (14.323 mp). În Muntenia, o falce sau falcie este echivalentă cu 1,114 ha. Conform Legii pentru aplicarea sistemului metric de măsuri și greutăți, din 1875, cele 300 de falce reprezentau 429 ha.

[4]Ioan C. Filitti, *Catagrafie oficială de toți boierii Țării Românești la 1829*, Tipografia F. Gobl Fii, București, 1929.

[5]Ovidiu E. Moț, *Pitești. O istorie în date*, Editura Pământul, 2008, p. 51-53.

[6]Strămoșul generalului Ion Perticari din Izvoru – Argeș.

[7]Enginerul țivil, în original.

[8]Advocatul publici, în original.

Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva"/ Str. Doja Gheorghe 41, în incinta Universității Pitești, 1627

Silvestru Voinescu, un cărturar dedicat culturii argeșene

Jean DUMITRAȘCU

Eram elev de liceu când l-am cunoscut pe Domnul Silvestru Voinescu. Începusem să frecventez Cenaclul literar *Liviu Rebreanu* şi luasem drept literă de lege sfatul Domnului Octav Pârvulescu, acela de a citi cât mai mult, de la Homer încoace, dacă aveam de gând să ajung, într-o bună zi, scriitor. Cum nu aveam buletin de Piteşti (şi nu

am nici în prezent, deşi, de... 40 de ani, îmi duc viaţa în capitala de judeţ, ca navetist), nu aveam dreptul să împrumut cărţi acasă (aspect pe care nu puteam să-l înţeleg, fiind vorba de o bibliotecă judeţeană), am bătut la uşa directorului, însoţit de o extrem de binevoitoare bibliotecară de la Sală, d-na Rădulescu. Am fost recomandat ca fiind ,,un cititor cu ziua'', serios şi cuminte. Domnul Voinescu mă ştia din vedere; devenisem, oarecum, „de-al casei''. M-a întrebat de unde sunt. Mi-a vorbit câteva minute despre Vladimir Streinu, m-a întrebat ce ştiu despre marele critic şi dacă frecventez biblioteca deschisă în Casa memorială *Vladimir Streinu* de la Teiu. Din păcate, aceasta nu avea cărţile ce mă interesau și era permanent închisă. Aşa am ajuns să împrumut, de sâmbătă până luni dimineaţa, cărţi de la Biblioteca Judeţeană. Pe fişa personală a Domnului Voinescu. Aşa am ajuns să schimb o vorbă-două cu Domnia Sa. De fapt, eu eram cel care ascultam întotdeauna, impresionat de frumuseţea omului din faţa mea, de distincţia sa, de umorul şi erudiţia de care dădea dovadă. O singură dată, în acei ani (1988), l-am văzut emoţionat, atunci când a primit Premiul revistei *Argeş* pentru monografia dedicată municipiului Piteşti, alături de d-nii Petre Popa şi Paul Dicu.

Avându-l ca model pe Domnul Voinescu, visam să mă fac bibliotecar, deşi ajunsesem student la Drept. Am şi dat un examen, în toamna lui 1992, la Casa Corpului Didactic, pentru un post la şcoala din Topoloveni. Am picat cu brio, pe motiv că eu eram director de casă de cultură, iar directoarea şcolii a preferat o doamnă intrată în şomaj, cu copil… Ca să nu fac contestaţie, şefa bibliotecilor şcolare, d-na Cernea, Dumnezeu să o ierte, m-a luat de mână şi m-a dus la Domnul Voinescu, pentru a-mi pune o vorbă bună. Nu aveam nevoie, mă ştia, dar, pe moment, am sperat că poate avea un post liber… Nu avea, dar să am răbdare. Nu mai aveam, casele de cultură erau pe autofinanţare totală, abia la câteva luni făceam venituri cât să acopăr salariul meu şi cheltuielile de întreţinere (măturam singur, nu mai aveam nici om de serviciu, rămăsesem doar cu proiecţionistul, eram D.J., dădeam hore şi baluri).

Povestea cu concursul trezise în mine spiritul de dreptate şi luptătorul. În curând, de la Domnul Voinescu am aflat că mi-a apărut un articol în ziarul *Argeşul liber*! Ce-i drept, dusesem nişte articole spre publicare, urmărisem şi eu ziarul, dar nu mă uitasem pe prima pagină! Mi-a urat succes şi m-a felicitat pentru că luasem o atitudine corectă într-o chestiune culturală.

După un timp, am iniţiat o campanie, ,,În căutarea valorilor argeşene''. Primul intervievat? Fireşte, Domnul Voinescu, doar îl cunoşteam cel mai bine. Mă documentasem, îi citisem între timp toate cărţile de până la acea dată şi fusesem impresionat de atenţia exclusivă acordată fenomenului cultural argeşean. De fapt, era o enciclopedie ambulantă şi un om de cultură total. Mi-am permis să-l întreb cine să urmeze. Tomiţă Biolan, că Miron Cordun e în

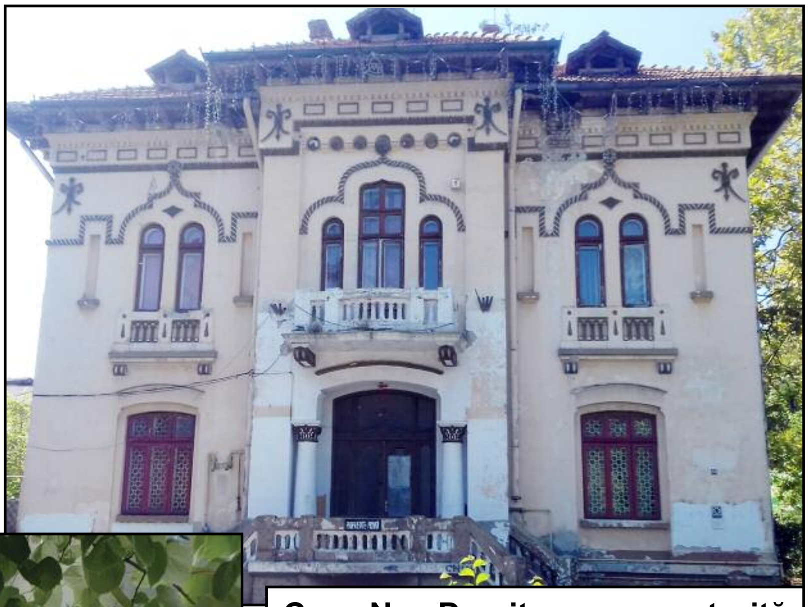
concediu. - De unde să îl iau? - Treci mâine pe la mine! Apoi au urmat şi alţii, Aurel Sibiceanu, Mircea Bârsilă, Nicolae Oprea, Marin Ioniţă, Virgil Diaconu… Din păcate, campania a fost întreruptă brusc de conducerea de atunci a ziarului, că, deh, erau anchete mai importante de făcut (începuseră privatizările), iar oamenii de cultură nu îi interesau pe cititori!

În vara anului 1993, i-am fost aproape Domnului Voinescu atunci când s-a pus problema evacuării Palatului Culturii şi a Bibliotecii Judeţene. Îmi amintesc cu câtă obidă îmi vorbea Domnul Voinescu despre acea tărăşenie, ce acuzaţii aducea unui anume prefect (Vasile Nițu)! Din păcate, i-am fost alături mai mult cu sufletul, pentru că ziarul avea o atitudine favorabilă revenirii Curţii de Apel! Am semnat şi eu *Protestul* ce a fost înaintat Consiliului Local, am petrecut multe ore alături de greviştii foamei de la Palatul Culturii, dar în zadar. Un alt coleg se ocupa de ,,caz'', unul care era favorabil puterii. Nu m-am mirat când, mai târziu, acel coleg a ajuns să-i facă ziar tocmai prefectului implicat în primul joc ,,de întrajutorare'' de la Piteşti! Din fericire, Domnul Voinescu a ştiut să-şi vândă scump pielea! Dacă directorul Palatului Culturii a fost aruncat practic în stradă (i s-a dat, până la urmă, un sediu la *Casa Cărţii*), Domnul Voinescu a obţinut aprobarea pentru construirea unui mândru sediu pentru Biblioteca Judeţeană! Cu diplomaţie, a bătut cu pumnul în masă! Patetic, a pledat cauza atâtor zeci de mii de cititori. Şi a învins. Din fericire, între timp, venise un nou prefect, care i-a acordat tot sprijinul. Nu peste mult timp, avea să se bată primul ţăruş la actualul sediu. Printre puţinele lucruri cu care mă mândresc e şi acesta: remarcându-mă în mulţime, printre ziarişti, Domnul Voinescu m-a chemat alături: ţine şi tu cu mine de ţăruş!

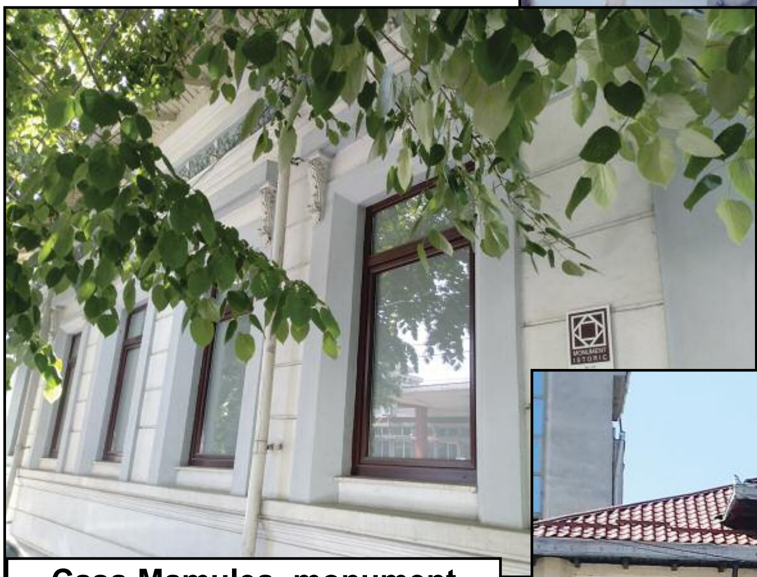
Cu trecerea anilor, ajungeam tot mai rar la bibliotecă (lansări, evenimente), viaţa de ziarist stabilindu-mi alte priorităţi. În schimb, mă împrietenisem cu băieţii Domnului Voinescu, îndeosebi cu Spirică. Şi dacă Spirică a petrecut multe zile şi nopţi în casa mea, îi întorceam, la rându-mi, vizitele. Aşa am pătruns în casa Domnului Voinescu, de zeci şi de sute de ori. Dacă ora era potrivită, îmi arăta biblioteca imensă, cu autografe celebre, sau grădina sau grajdul în care trebăluia în zori şi în week-end, dar, de regulă, ajungeam noaptea, pe furiş, ca să nu-l trezim. Îi vedeam pe birou cartea la care citea şi urcam uşor la etaj. Îl revedeam de multe ori dimineaţa, când îşi ducea soţia la o farmacie din Leordeni şi îmi făcea semn să îl aştept, ca să mergem împreună la Piteşti. Pentru că, trebuie subliniat, Domnul Voinescu nu a părăsit niciodată satul natal, Călineşti, unde, postum, biblioteca îi poartă numele, deşi a avut atâtea prilejuri s-o facă, preferând să trăiască în casa pe care şi-a construit-o cu propriile mâini şi să fie o viaţă întreagă navetist la Piteşti. Îl mai vedeam, iarăşi, în fiecare duminică, eu ducându-mă la ziar, cum merge la biserica din apropiere şi pe care a ajutat-o enorm, cum aveam să aflu abia la înmormântarea sa (15 septembrie 2005).

Aş avea multe de spus despre Domnul Voinescu! Despre cum l-am convins să-l debutez, în revista *Argeş*, ca poet, punându-mi la dispoziţie un registru întreg (ezita, mă ştie lumea ca om serios!, îmi zicea). Acele versuri au constituit un volum (publicat, între timp, de Spiridon Voinescu; regret enorm că nu am avut timpul necesar pentru a-i face prefaţa solicitată), ce cuprinde şi epigramele scrise, şi piesa de teatru. Despre cum s-a oferit să-mi cumpere nişte cărţi, văzându-mă cu pantofii rupţi în picioare! Despre cum s-a jucat, de câteva ori, cu fetiţa mea, mărturisindu-mi că abia aşteaptă să fie bunic. Despre cum am ezitat să-i ofer Premiul revistei *Argeş* pentru volumul al III-lea din *O viaţă printre cărţi*, ca să nu se interpreteze, fiindcă îmi dedicase un capitol despre cartea mea cu autobiografia lui Eminescu. Nu a vorbit, însă, niciodată despre câte a făcut pentru cultura Piteştiului, vreme de peste 40 de ani!. Despre regretul meu tardiv de a tot amâna de a-l vizita acasă, deşi ştiam că este bolnav, dar speram că va trece cu bine şi peste ultima încercare. Despre telefonul dat de Spirică într-o seară. Despre sfaturile de taină date! Despre îndemnul de a-i duce mai departe munca! Ei, aici, datoria rămâne deschisă! Nu doar pentru mine, ci pentru toţi cei care l-au iubit!

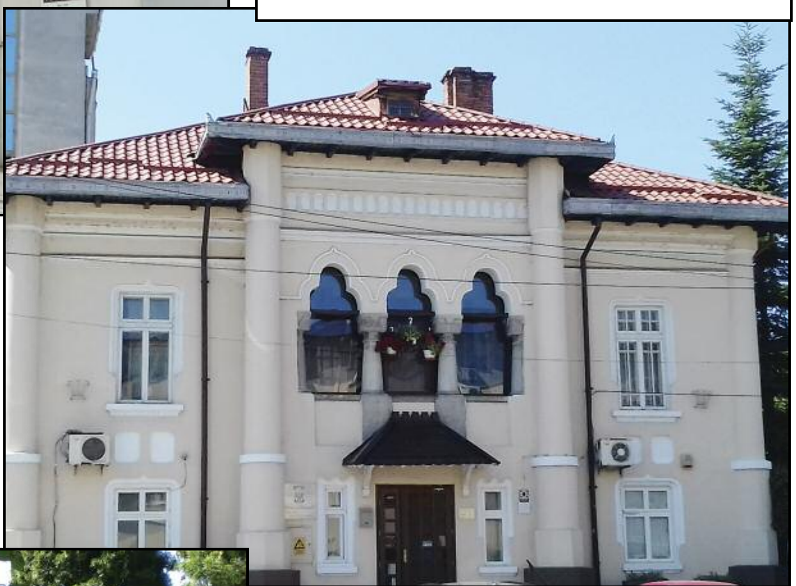

Casa Nae Dumitrescu, construită în 1927, în stil neoromânesc după planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet.

Casa Mamulea, monument istoric. Locuința familiei piteștene Mamulea, construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, probabil de către Spirea Mamulea, atestat ca proprietar al unui hotel în 1867 și al unui han in 1912.

Casa Panțurescu, monument istoric, sec. XVIII-XX

Monument istoric, Școala Nicolopol, 1874. Contruită ca ”Școala de Fete Nicolopol” prin donația testamentară a lui Ion Nicolopol, mare proprietar urban și rural, pitar și negustor. Aici a funcționat și Școala Normală de Fete, din 1919 până în 1930, când a fost desființată.
Azi, Liceul de Artă ”Dinu Lipatti”.